

...OLEN VAIN PAPERILLA SUOMALAINEN...

Muutokset sosiaalisessa verkostossa ikääntyneiden yli 65-vuotiaiden
venäjäkielisten maahanmuuttajien Suomeen muuton jälkeen

Olga Nieminen ja Larisa Hyytiäinen

Opinnäytetyö, kevät 2010

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Helsinki

Hoitotyön koulutusohjelma

Sairaanhoitaja (AMK)

TIIVISTELMÄ

Nieminen, Olga & Hyytiäinen Larisa. Muutokset sosiaalisessa verkostossa ikääntyneiden yli 65-vuotiaiden venäjänkielisten maahanmuuttajien Suomeen muuton jälkeen. Helsinki, kevät 2010, 61 s., 5 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Helsinki. Hoitotyön koulutusohjelma. Sairaanhoitaja (AMK).

Meidän opinnäytetyömme on osa Emel-projektia.

Projektin nimi on suomeksi ”Venäjänkielisten syrjäytymisvaarassa olevien vanhus-ten aseman ja palvelujen parantaminen Virossa ja Suomessa” ja se käynnistyi ke- väällä 2009. Projektissa tutkitaan ikääntyneiden venäjänkielisten ihmisten asumis- suhteita ja palveluiden tarpeita. Tutkimusta tehdään Suomessa ja Virossa. Diako- nia-ammattikorkeakoulu on mukana projektissa ja tämä opinnäytetyö on yksi pro- jektin hankkeista.

Opinnäytetyön tutkimuskysymys on: Muutokset sosiaalisessa verkostossa ikäänty- neiden venäjänkielisten maahanmuuttajien Suomeen muuton jälkeen.

Vanhusten määrä lisääntyy Suomessa vuoteen 2030 saakka, jolloin 65 vuotta täyt- täneitä ennustetaan olevan 1,2 miljoonaa eli neljäsosa väestöstä. Myös maahan- muuttajaväestö vanhenee, ja tarvitaan tutkimusta heidän kokemuksistaan Suo- messa.

Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen ja siinä käytettiin avoimia kysymyksiä ai- neiston hankinnassa. Aloimme kerätä teoriatietoa aiheesta keväällä 2009. Aineis- ton keruun toteutimme fokusryhmähaastattelulla kesäkuun alussa 2009 ja aineiston analysoinnin syksyllä 2009. Opinnäytetyö on iso prosessi, joka kesti seminaariin asti.

Opinnäytetyötulosten pohjalta voimme sanoa, että osaksi verkosto muuttui Suo- meen tulon jälkeen. Myös media, harrastukset, kieli ja kulttuuri ovat muuttuneet osittain. Nostalgia tuli esille. Vain perhe jäi muuttumatta ja sen merkitys korostuu.

Asiasanat: kvalitatiivinen tutkimus, sosiaalinen verkosto, venäjänkielinen maahan- muuttaja, inkerinsuomalainen, vanhuus, perhe

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 EU-projekti Empowering socially excluded elderly within Russian Minority in Estonia and Finland.....	5
1.2 Muutokset sosiaalisessa verkostossa ikääntyneiden venäjänkielisten maahanmuuttajien Suomeen muuton jälkeen	5
1.2.1 Tutkimustehtävä	6
1.2.2 Tutkimukseen osallistuneet henkilöt	6
2 IKÄÄNTYNEET VENÄJÄNKIELISET SUOMESSA.....	8
2.1 Inkerinsuomalaiset paluumuuttajat	8
2.2 Suomen kieli.....	9
2.3 Kulttuuri	11
2.4 Kulttuurien kohtaaminen.....	13
3 VANHUUS	15
4 SOSIAALISET VERKOSTOT.....	16
4.1 Perhe.....	16
4.2 Perheen ulkopuoliset ihmissuhteet.....	17
4.3 Vapaa-ajan sosiaaliset ihmissuhteet	18
5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	21
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	24
6.1 Tutkimusmenetelmä	24
6.2 Aineiston keruu.....	25
6.3 Aineiston analyysi.....	27
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	31
7.1 Sosiaalinen verkosto Suomessa	31
7.2 Kieli ja kulttuurierot	33
7.3 Elämän laatu Suomessa.....	35
8 EETTISET KYSYMYKSET.....	38

9 LUOTETTAVUUS	40
10 POHDINTA	42
LIITE 1: EMEL-projekti	
LIITE 2: Kysymykset	
LIITE 3: Ryhmittely	
LIITE 4: Yläkategoriat	
LIITE 5: Tulokset	

1 JOHDANTO

1.1 EU-projekti Empowering socially excluded elderly within Russian Minority in Estonia and Finland

EU-projekti Emel: Projektin nimi on suomeksi ”Venäjänkielisten syrjäytymisvaarassa olevien vanhusten aseman ja palvelujen parantaminen Virossa ja Suomessa” ja se käynnistyi keväällä 2009. Projektissa tutkitaan ikääntyneiden venäjänkielisten ihmisten asumissuhteita ja palveluiden tarpeita. Tutkimusta tehdään Suomessa ja Virossa. Diakonia-ammattikorkeakoulu on mukana projektissa ja tämä opinnäytetyö on yksi projektin hankkeista. Tämän projektin Suomen pääkoordinaattorina toimii Diakonia-ammattikorkeakoulun lehtori Risto Siren. (Liite 1.)

1.2 Muutokset sosiaalisessa verkostossa ikääntyneiden venäjänkielisten maahanmuuttajien Suomeen muuton jälkeen

Kiinnostuimme tästä aiheesta, koska itse olemme venäjänkielisiä ja venäjä on meidän äidinkielemme. Meillä venäläisillä on yhteinen mentaliteetti. Tiedonkeruu tehtiin haastatteleamalla yli 65-vuotiaita maahanmuuttajia venäjäksi. Oli kiinnostavaa tutustua uusiin venäjänkielisiin ihmisiin. Toivomme, että meidän opinnäytetyötämme on hyötyä tulevaisuudessa, kun kehitetään palveluja venäjänkieliselle väestölle.

Vanhusten määrä lisääntyy Suomessa vuoteen 2030 saakka, jolloin 65 vuotta täytäneitä ennustetaan olevan 1,2 miljoonaa eli neljäsosa väestöstä. Vanheneminen on yksilöllistä ja siihen vaikuttavat niin perimä, elinympäristö kuin ihminen itsekin elintavoillaan. (Tervo & Pietilä 1995, 214–215.) Myös maahanmuuttajaväestö vanhenee, siksi opinnäytetyömme on ajankohtainen.

Suomessa on paljon venäjänkielisiä ihmisiä. Vuonna 2000 Suomessa oli 3614 inkeriläistä (Inkerin liitto 2002). Erityisesti inkerinsuomalaisten paluumuuttajien joukossa on varsin iäkkäitä ihmisiä, joista monet ovat venäjänkielisiä. Siksi tulee mieleen kysymys: kuinka venäjänkieliset ikäihmiset pärjäävät Suomessa.

1.2.1 Tutkimustehtävä

Tutkimuskysymyksemme on: Muutokset sosiaalisessa verkostossa ikääntyneiden venäjänkielisten maahanmuuttajien Suomeen muuton jälkeen

Kodilla ja lähiympäristöllä on suuri merkitys ikäihmisille. Sosiaaliseen verkostoon kuuluvat perheenjäsenet, ystävät ja naapurit. Selvitimme, miten ikääntyneet ihmiset viettävät vapaa-aikaa, miten heidän sosiaalinen verkostonsa muuttui Suomeen muuton myötä ja miten he ovat kokeneet muutokset.

1.2.2 Tutkimukseen osallistuneet henkilöt

Tässä opinnäytetyössä halusimme keskittyä ikääntyneiden venäjänkielisten ihmisten sosiaaliseen verkostoon. Tutkimme niitä ihmisiä, jotka asuvat kotona ja ovat iältään yli 65 vuotta.

Opinnäytetyössämme oli tarkoitus tehdä ikääntyneiden venäjänkielisten ihmisten ryhmähaastattelu. Saimme tietoa koordinaattoriltamme, että sopiva haasteltavien määrä olisi 4–6 ihmistä, iältään yli 65 vuotta, jotka ovat muuttaneet Suomeen Venäjältä tai Virosta.

Otimme yhteyttä moniin paikkoihin ja ihmisiin, mutta sopivia ihmisiä ei löytynyt helposti. Valitsimme haastateltaviksi vanhuksia, jotka suostuivat kertomaan omasta elämästään Suomessa. Ensimmäinen sopiva haastateltava löytyi ortodoksisesta

kirkosta. Hän oli ensimmäinen ihminen, jonka haastattelimme ja toteutimme haastattelun.

Tuttavien kautta löytyi toinen sopiva ihminen toisen yksilö-haastatteluun. Seuraavat 4 haastateltavaa olivat keskenään tuttuja ja heitä haastattelimme ryhmässä. Yhteensä haastateltavina oli siis 6 ihmistä iältään 65–79 vuotta. Yksi henkilö oli venäläinen ja muut inkerinsuomalaisia. Heistä yksi oli mies ja viisi naista.

Tärkeä tekijä Suomeen sopeutumisessa on suomen kielen taito. Mielestämme yhteinen kieli on erittäin tärkeä ihmisen psyykkiselle hyvinvoinnille ja sopeutumiselle toiseen kulttuuriin. Tästä syystä selvitimme myös, miten suomen kielen taito vaikutti haastateltaviemme elämään.

2 IKÄÄNTYNEET VENÄJÄNKIELISET SUOMESSA

Suurin ulkomaalaisryhmä Suomessa koostuu venäläisistä ja toiseksi suurin virolaisista. Vuonna 2006 ulkomaan kansalaisia asui täällä 114000 eli pari prosenttia koko väestöstä. Vierasta kieltä äidinkielenään puhuvia on paljon enemmän. Esimerkiksi yleisintä vierasta kieltä venäjää puhuu äidinkielenään 40000 ihmistä, josta Venäjän kansalaisia on vain 25000. Vieraskieliset keskittyvät suuriin kaupunkeihin, esimerkiksi Helsingissä heitä on seitsemän prosenttia. (Kalström & Viemerö 2008, 54.)

2.1 Inkerinsuomalaiset paluumuuttajat

Suurin osa Suomessa asuvista venäjänkielisistä ihmisistä on inkerinsuomalaisia. 1980-luvun lopulla Suomen venäjänkielinen väestö oli vain muutaman tuhannen luokkaa kunnes se 1990-luvulla nopeassa tahdissa kaksin- ja kolminkertaistui. 1990-luvun alussa entisen Neuvostoliiton alueella asuville inkerinsuomalaisille myönnettiin ns. paluumuuttajan status presidentti Mauno Koiviston aloitteesta, kuuluisan TV-esiintymisen seurauksena. Ilman tätä Suomen venäläisyhteisö olisi todennäköisesti huomattavasti nykyistä pienempi. Toisaalta kyse oli Suomen valtion kannalta sen historiallisen vääryyden oikaisemisesta, jonka kohteeksi inkeriläiset olivat vuosisatojen saatossa joutuneet. (Nevalainen 2002.) Tämä kannanotto käynnisti varsin mittavan maahanmuuton Suomeen, joka jatkuu edelleen.

Kun suomalainen muuttaa Suomeen jostakin maasta, hän on paluumuuttaja. Paluumuuttaja on esimerkiksi inkeriläinen eli inkerinsuomalainen, joka muuttaa Suomeen entisen Neuvostoliiton alueelta. Suomen lain mukaan Suomeen voi muuttaa sellainen ihminen, jolla vähintään toinen vanhemmista tai kaksi isovanhempaa ovat suomalaisia. (Inkeriläisten paluumuutto 2009.)

Inkerinsuomalaisten hyväksyminen paluumuuttajaksi perustuu Suomen ulkosuomalais- ja paluumuuttopolitiikkaan. Suomen lainsäädännössä on tunnistettu suomalaista syntyperää olevan ulkomaan kansalaisen oikeus paluumuuttoon. Paluumuuttopolitiikka perustuu valinnan vapauden periaatteelle eli valinnanvapauteen maastamuutossa, suomalaisen identiteetin säilyttämisessä sekä paluumuutossa. Tämän politiikan mukaisesti on pyritty pitämään yhteyksiä ulkosuomalaisiin. (Pitkänen & Jaakkola 1997, 9.)

Inkerinsuomalaisilla on ollut mahdollisuus vasta lyhyen aikaa osoittaa ja vaalia suomalaista identiteettiään. Inkerinsuomalaiset eroavat muista ulkosuomalaisryhmistä siinä, että he ovat eläneet eristäytyneinä Suomesta erilaisessa yhteiskuntajärjestelmässä. Tämä on vaikuttanut muun muassa heidän suomenkielen taitoonsa. (Tuomiharju 1997, 13.)

2000-luvulle siirryttäessä Suomeen on syntynyt aivan uusi kategoria venäjänkielisiä emigrantteja, paluumuuttajat. Entisen Neuvostoliiton alueelta tulleita paluumuuttajia on noin viidennes kaikista Suomessa tällä hetkellä asuvista ulkomaalaisista kaksikymmentä tuhatta sadasta tuhannesta. Ulkomaalaisten lisääntyvä maahanmuutto on ollut monien keskustelujen aihe täkäläisessä mediassa. Inkerinsuomalaisella on paluunmuuttaja-status. (Nevalainen 2002.)

2.2 Suomen kieli

Kohdekielen opetus on yksi tärkeimmistä uuteen maahan sopeutumista edistävästä keinoista, sillä vasta kielitaito antaa maahanmuuttajalle mahdollisuuden elää täysipainoista elämää uudessa asuinmaassaan. Maahanmuuttajille on tarjottu suomalaisen yhteiskuntaan valmentavaa koulutusta ja suomen kielen opetusta jo yli kolmekymmentä vuotta. (Pälli & Latomaa 1997, 1.)

Suomessa asuvat vanhusmaahanmuuttajat ovat pääasiassa muuttaneet Suomeen vanhoina, eivätkä siis ole välttämättä Suomessa olleet mukana työelämässä ja oppineet kieltä. Pitkäänkin maassa olleiden ulkomaalaisten kielitaito voi olla hyvin heikko, ja se heikkenee yhä, kun siirrytään eläkkeelle ja työelämän aikaiset kontaktit valtayhteiskuntaan ja kohdekielen puhujiin jäävät pois. Suomeen tulleita maahanmuuttajia tutkittaessa on havaittu, että suomen kielen oppimiseen vaikuttaa merkittävästi se, kuinka paljon henkilö puhuu suomea erilaisissa kontakteissaan. Jos suomea käytetään sosiaalisessa verkossa, sitä myös opitaan paremmin, vaikka lisäksi käytettäisiinkin muita kieliä. Se, että henkilö käyttää kontakteissaan sekä suomea että esimerkiksi äidinkieltään, viestii sosiaalisesta aktiivisuudesta, johon liittyy laaja sosiaalinen verkko ja myös mahdollisuus harjoitella suomea arkitilanteissa. (Liebkind 1994, 88–89.)

Suomenkieli on aina kuulunut vahvasti inkerinsuomalaisuuteen. Etenkin vanhukset, jotka puhuvat suomea kokevat suomenkielen tärkeänä osana inkerinsuomalaista identiteettiään. Vanhuksille suomenkielen hallinta on selkeä osoitus inkerinsuomalaisuudesta. He pitävät sitä eräänlaisena etnisen identiteetin mittana ja oikeuden osoituksena. Venäläistämispolitiikan myötä inkerinsuomalaisten suomen kielen taito on huonontunut, eikä nuorempi inkerinsuomalainen väestö enää osaa suomenkieltä. (Takalo & Juote 1995, 45.)

Suomen kieli on erottanut inkerinsuomalaiset Neuvostoliiton valtaväestöstä ja luonut jatkuvuutta ryhmän olemassaololle. Erityisesti vanhukset, joiden äidinkieli on suomi ja jotka puhuvat murtaen venäjää, kokevat kielen tärkeänä etnisen identiteetin tunnusmerkkinä ja aitouden osoituksena. Kielen osaamattomuus mielletään helposti venäläisyydeksi ja uhkaksi inkerinsuomalaisuuden säilymiselle. (Takalo & Juote 1995, 46.)

2.3 Kulttuuri

Sana kulttuuri tulee latinankielisestä sanasta *cultura*, joka tarkoittaa viljelemistä. Kulttuuri voidaan ymmärtää ihmisten toiminnaksi ja toiminnan tuotteeksi. Usein kulttuuri liitetään myös kansakunnan käsitteen yhteyteen. Etnisesti määriteltynä kansakunta on sellainen ryhmä ihmisiä, joita yhdistävät kieli, rotuominaisuudet, uskonto ja yhteisen historian tuottama yhteenkuuluvuuden tunne. Kulttuuri voidaan myös käsittää liittyväksi tieteisiin, jolloin viitataan korkeakulttuuriin. Sen vastakohdana puhutaan kansankulttuurista tai populaarikulttuurista. (Salminen & Poutanen 1996, 8.)

Kulttuuria on määritelty monin tavoin. Keskeistä on kuitenkin, että se on jotain, joka on kaikille tietyn yhteisön jäsenille yhteistä. Kulttuuri on eräänlainen itsestäänselvyyksien järjestelmä, joka erottaa ryhmät toisistaan ja joka havaitaan vasta, kun se törmää toiseen itsestäänselvyyksien järjestelmään. (Pitkänen 1997, 33.)

Syvällä ja näkymättömissä on kulttuurin ydin, jota kulttuurin edustajan itsensäkin on monesti vaikea määritellä. Se muodostuu monesta asiasta: arvoista, valtarakenteista, uskonnosta, historiasta, asumistiheydestä ja tavasta käsittää aika ja ihmis-suhteet. Tätä ydintä on ulkopuolisen vaikea hahmottaa ja vaikka asuisi vieraassa maassa koko aikuisikänsä, ei pääse siitä koskaan täysin perille. Kulttuurin näkymättömän osan syvällinen tajuaminen edellyttää kuulumista siihen lapsuudesta lähtien. (Salminen & Poutanen 1996, 9.)

Kulttuuri on tapa ajatella, tuntea ja reagoida. Tämä tapa on opittu ja sitä siirretään seuraaville sukupolville lähinnä symbolien muodossa. Nämä symbolit ovat: ihmisryhmille tunnusmerkillisiä saavutuksia, jotka konkretisoituvat ihmiskäden töinä. Kulttuurin olennainen osa koostuu kuitenkin perinteisistä mielipiteistä tai ajatuksista ja erityisesti niihin liittyvistä arvoista. Se kulttuuri, jonka ympäröiminä kasvamme ja elämme, määrittelee meille, mikä on oikein ja mikä on väärin. (Alitolppa-Niitamo 1994, 18–19.)

Kulttuuri toteutuu myös yksilötasolla. Jokainen kuuluu syntymästään lähtien johonkin kulttuuriympäristöön ja sitä edustavaan ryhmään, yleensä perheeseen, Jos kulttuuri on ihmisen toimintaa ja toiminnan tuloksia, ihminen on osa alati muuttuvaa kulttuuriprosessia: hän sekä kokee kulttuuriympäristöään, että itse aktiivisesti tai passiivisesti muokkaa sitä. Kulttuuri muovaa ihmisen persoonallisuutta ja näkyy sen eri tasolla. Persoonallisuuden perustalla on kuitenkin kaikille ihmisille yhteinen universaali ihmisluonto, joka on kulttuurista riippumaton. Ihmisluontoon kuuluu kyky tuntea rakkautta, vihaa, surua ja tuskaa, tarve kuulua johonkin ryhmään ja tulla hyväksytyksi, jatkaa sukua ja muodostaa perhe tai tulla osaksi ”ikuisuutta” taiteen tai uskonnon välityksellä. (Salminen & Poutanen 1996, 10.)

Kulttuuriympäristö vaikuttaa persoonallisuuden kolmeen tasoon, joista pohjimmaisena ovat suhde ympäristöön, todellisuuden ja ajan ja paikan hahmottamistapa sekä ihmisen toiminnan ja ihmissuhteiden luonne. Nämä ovat useimmiten alitajuisia, näkymättömiä ja itsestään selviä. Niitä ei tiedosteta eikä kyseenalaisesta, ne vain ovat. (Salminen & Poutanen 1996, 10.)

Persoonallisen kulttuurin näkyvää osaa edustavat ihmisten valmistamat esineet ja luomukset, kuten taide, arkkitehtuuri, teknologia sekä näkyvä ja kuuluva käyttäytyminen ja ihmisten välinen kanssakäyminen. Erityisesti käyttäytyminen, varsinkin jos on kyse vieraan kulttuurin käytösnormeista, voi toisinaan tuntua jopa käsittämättömältä. (Salminen & Poutanen 1996, 10.)

Shwederin mukaan ihmisen psyykkinen hyvinvointi on pitkälti kulttuurin tuote. Kulttuuri heijastaa ja välittää hyviä ja oikeita ihanteita. Ihmiset puolestaan vahvistavat näitä elämäntavan ihanteita käyttämällä niitä luovasti hyväkseen kehittyessään persoonallisuuksina. Etniseen ryhmään voidaan samaistua eri perusteista lähtien. Etnisen identiteetin symbolina saattaa olla kansallisuus, kieli tai asuinmaa. Esimerkiksi kauan ulkomailla asuneet puolalaiset saattavat kyllä luopua omista kulttuuri-piirteistään, mutta pitävät itsenään kuitenkin puolalaisina. Toisaalta esimerkiksi auttavasti suomea puhuva ja suomalaista kulttuuria huonosti tunteva maahanmuut-

taja voi pitää itsenään suomalaisena, koska hän on saanut Suomen kansalaisuuden ja päättänyt sulautua suomalaiseen yhteiskuntaan. (Kyntäjä 1995, 81.)

2.4 Kulttuurien kohtaaminen

Kun kaksi kulttuuria kohtaa, ihmisille miltei aina syntyy jonkinlainen stressitila. Tällaista jännitystilaa sanotaan kulttuurisokiksi. Kaikki suuret elämänmuutokset ihmisen elämässä, kuten muutto maalta kaupunkiin, läheisen kuolema tai avioero, vaativat sopeutumiskykyä. On kuitenkin erittäin yksilöllistä, miten kukin reagoi muutokseen. (Salminen & Poutanen 1996, 88.)

Sopeutumiskykyyn vaikuttavat maahanmuuttajan luonteenpiirteet ja demografiset ominaisuudet (esimerkiksi ikä) sekä hänen oman maansa kulttuurin samankaltaisuuden uuden maan kulttuurien kanssa (Alitolppa-Niitamo 1994, 30).

Kielisokki voi ilmetä niin, että muuttajat pelkäävät puhua kohdekielellä, kritiikin ja naurunalaiseksi joutumisen pelko ovat etenkin aikuisten tyypillisiä ongelmia kielenoppimisessa. Kulttuurisokki on puolestaan pelkoa tai huolta, joka on seurausta uuden kulttuurin kohtaamiseen liittyvistä vaikeuksista. Vanhat selviytymis- ja ongelmanratkaisukeinot eivät enää riitä ja arkirutiinitkin vaativat uudessa ympäristössä huomattavasti energiaa. Tästä voi seurata mm. stressiä ja pelkoa, jotka voivat aiheuttaa voimakkaan torjuntareaktion uutta kulttuuria kohtaan. Torjunta puolestaan verottaa voimia toisen kielen oppimisesta. (Schumann 1986, 382–383.)

Sopeutumisen voidaan sanoa onnistuneen silloin, kun maahanmuuttaja tuntee sisäistä tasapainoa uuden ja vanhan välillä. Hän kunnioittaa toisia, vaikka samaan aikaan onkin säilyttänyt oman kulttuurisen identiteettinsä. Sopeutunut myös tuntee kuuluvansa yhteen muiden samassa maassa asuvien kanssa. (Pitkänen 1997, 28.)

Alussa uusi on mielenkiintoista ja kiehtovaa ja herättää innostusta ja ihastua. Usein elinympäristö on parempi ja tasokkaampi kuin kotona. Eletään todellista kuherruskuukautta. Noin kolmen kuukauden kuluttua, tai jo aikaisemmin, on totuttu arkeen eikä kaikki enää olekaan mukavaa. Arvostellaan herkästi, ihmetellään, miten joku voi elää näin ja voidaan myös fyysisesti huonosti. Erilaisia stressioireita saattaa esiintyä ja mieli on masentunut. Yleensä tässä tilanteessa hakeudutaan muiden ulkomaalaisten joukkoon. Näissä ”ulkomaalaisghetoissa” arvostellaan isäntämaata ja sen ihmisiä jopa rasistisin ilmaisin. Kyseessä on kulttuurishokki. Yleensä ihminen ennen pitkää itse tajuaa, että hän käy läpi kulttuurishokkia ja pystyy auttamaan itse itseään. Alkaa sopeutuminen. Usein joku saman tilanteen läpi käynyt on kertomassa omia tunteitaan ja näin tilanne kääntyy parempaan päin. Puolen vuoden jälkeen usein löytyy tapa elää uudessa kulttuurissa ja tilanne vakiintuu. Tajutaan, että on itse muututtava ja hyväksyttävä ympäristö sellaisenaan. (Salminen & Poutanen 1996, 89.)

3 VANHUUS

Ikääntymisen mukanaan tuomat toimintakyvyn muutokset alkavat useimmiten näkyä vasta 75. ikävuoden jälkeen. Toimintakyvyn heikkenemistä aiheuttavat useimmiten erilaiset sairaudet, jotka heikentävät aistitoimintoja, liikuntakykyä ja henkisiä voimavaroja. Avun tarve ja riippuvuus muista ihmisistä lisääntyy vasta 85. ikävuoden jälkeen. Toimintakyky jaotellaan yleisesti fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliin toimintakykyyn. Toimintakyvyn eri puolien katsotaan olevan jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Iäkäs ihminen joutuu jatkuvasti arvioimaan arkipäivän toiminnoissaan omien fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten voimavarojensa riittävyttä. (Ruoppila 2002, 121.)

Fyysisellä toimintakyvyllä tarkoitetaan eri elinten ja elinjärjestelmien suorituskykyä, kuten verenkiertoelimistön tai tuki- ja liikuntaelimistön kuntoa. Psyykkisellä toimintakyvyllä tarkoitetaan psyykkisten perustoimintojen, kuten oppimisen, muistamisen ja suunnittelemisen onnistumista. Psyykkisessä toimintakyvyssä tapahtuu muutoksia vanhenemisen myötä. Muutoksiin eivät ole pelkästään vaikuttamassa yksilön ominaisuudet, vaan kyseessä on vuorovaikutussuhde yksilön ja hänen elin- ja toimintaympäristönsä välillä. Psyykinen toimintakyky on aina suhteessa ympäristöön ja sen asettamiin vaatimuksiin ja odotuksiin. Vanhusten psyykkistä toimintakykyä voidaan parhaiten arvioida, kun tunnetaan hänen elämänsä puitteet, kuten asuin- ja elinympäristö ja sosiaaliset verkostot. (Ruoppila 2002, 121.)

Sosiaalisella toimintakyvyllä viitataan ihmisen sosiaalisiin taitoihin, jotka ovat erilaisia ihmissuhdetaitoja, ihmistuntemusta, käyttäytymistä yhteisössä ja myös itsetuntemusta. Sosiaaliseen toimintakykyyn vaikuttavat erityisesti yhteisölliset tekijät ja ihmisen oma toiminta yhteisössä sekä hänen ihmissuhteensa. (Koskinen, Aalto, Hakonen & Päivärinta 1998, 100.)

4 SOSIAALISET VERKOSTOT

Virginia Hendersonin mukaan ”Ympäristö on kaikkien niiden ulkoisten olosuhteiden ja tekijöiden yhdistelmä, jotka vaikuttavat organismin elämään ja kehityksen” (Wertman DeMeester, Lauer, Marriner-Tomey, Neal & Williams 1994, 101).

Inhimillisiä vuorovaikutussuhteita ja henkilökohtaisten kontaktien joukkoa voidaan kutsua vanhan ihmisen sosiaalisesti verkostoksi, joka muodostaa hänen arkielämänsä perustan. Siinä hän elää ja toimii. Sosiaalinen verkosto rakentaa vanhuksen sosiaalista identiteettiä ja mahdollistaa voimavarojen esiin tulon. Verkoston varassa voidaan käsitellä vaikeita elämäntilanteita ja lähteä liikkeelle, toimimaan ja osallistumaan. Esimerkiksi puolison kuoleman jälkeisessä surutyössä läheisten ihmisten tuki voi olla ratkaisevaa. Verkosto auttaa säilyttämään perinnettä ja jatkuvuutta, mutta myös turvaamaan muutoksen ja uudistumisen vanhan ihmisen elämässä. Verkosto auttaa mukautumaan vanhuuteen. Ikääntyneitten keskuudessa on enemmän kuin nuorempien joukossa niitä, joilla on vähän tai ei lainkaan perheen ulkopuolisia ihmissuhteita. Yksinäisyys ja ihmissuhteiden vähäisyys koskettavat ajoittain ehkä joka kolmatta yli 65-vuotiasta. (Koskinen ym. 1998, 122–123.)

4.1 Perhe

Perhe on eräs vanhimmista ja yleisimmistä yhteiskunnan instituutioista. On sanottu, ettei ihmiskunnan historian ajalta tunneta yhtään kulttuuria, jossa perhettä ei olisi ollut muodossa tai toisessa. Perhe muotouttaa ihmisten arkielämää, heidän tapaansa elää ja heidän suhteitaan muihin ihmisiin. Perhe toimii sosiaalisen toiminnan merkityksellistäjänä. Sosiaalinen toiminta voi olla esimerkiksi taloudellista, psykologista ja kulttuurista. Perhe on edelleen keskeinen taloudellinen yksikkö, vaikka yhteiskunnallinen muutos on tapahtunutkin kohti yksilöiden riippumattomuutta perheestä. (Heikkinen 2003, 60).

Perhe toimii myös sosiaalisen vuorovaikutuksen areenana, ja tältä osin sillä on hyvin erityinen luonne yhteisen paikan ja tämän paikan ja ihmissuhteiden pitkäkestoisuuden takia. On todettu, että lapset pyrkivät huolehtimaan iäkkäistään vanhemmistaan riippumatta siitä, pitävätkö he heistä vai eivät, tai riippumatta siitä, ovatko vanhimmat kohdelleet heitä aikoinaan hyvin vai huonosti (Heikkinen 2003, 63–67).

Keskimäärin ikääntyneiden ja heidän lastensa suhteet ovat läheiset ja tiiviit. Yhdeksän kymmenestä vanhasta ihmisestä on yhteydessä lapsiinsa ainakin viikoittain ja puolet jopa päivittäin. Apua tarvitsevat saavat suurimman osan avusta juuri perheeltään ja erityisesti lapsiltaan. Lasten henkisellä tuella on suuri merkitys vanhuksille, mutta myös vanhat ovat avuksi lapsilleen. Vanhempien ja isovanhempien neuvot, taloudellinen apu, osallistuminen lastenlasten kasvatukseen ja hoitoon sekä perhetradition siirtäminen ovat monen perheen arkipäivää. (Koskinen ym. 1998, 128.)

Idän kulttuurissa pidetään itsestään selvyytenä, että vanhemmat ensin pitäneet huolta lapsistaan ja kun vanhimmat tulevat vanhoiksi, lapsilla on velvollisuus ja ilo pitää huolta vanhempiansa aineellisesta tarpeista (Karvinen 1995, 13). Myös venäläiseen kulttuuriin kuuluu vanhemmista huolehtiminen terveenä ja sairaana. Se on lapsen velvollisuus.

4.2 Perheen ulkopuoliset ihmissuhteet

Vaikka perhesuhteet ovat intiimejä, tärkeitä ja läheisiä, ne eivät kuitenkaan ole tätä kaikessa näiden sanojen merkityksessä. Intiimien ongelmien ratkaisuisissa tukeudutaan usein perheen ulkopuolisiin, erityisesti ystäviin, joihin ei olla samassa riippuvuussuhteessa kuin perheenjäseniin. Vanhenevan ihmisen mahdollisuus avoimiin, pyyteettömiin suhteisiin vähenee ystäväpiiriin supistuessa ja riippuvuuden lisääntyessä joko omaan perhepiiriin tai tuntemattomiin auttajiin ja hoitajiin. (Heikkinen 2003, 64.)

Ihmissuhteet ovat tärkeitä läpi elämän, eikä vanhuus muodosta poikkeusta. Ikään-tyminen voi vaikeuttaa entisiä ihmissuhteita ja häiritä uusien muodostusta. Jo käytännön syyt, esimerkiksi liikkumis- ja matkavaikkeudet, voivat vaikeuttaa ystävyys-suhteiden ylläpitoa. Huonontunut näkö, kuulo ja puhe häiritsevät ihmisten välistä kommunikaatiota. Etenkin nuori ihminen turhautuu helposti havaitessaan vanhuk-sen kuulevan huonosti tai ymmärtävän väärin hänen puhettaan. Tämän vuoksi nuori usein välttää keskustelua ja suhteen rakentamista. Vanhojen ystävien sairas-tuminen ja kuoleminen vähentävät ystävyys-suhteiden mahdollisuutta. (Isohanni 1989, 14–15.)

Ystävien merkitys on tärkeä vanhalle ihmiselle. Ystävyys saattaa perustua pitkäai-kaiseen työtoveruuteen tai johonkin muuhun elämänvaiheeseen. Yhtä hyvin ystä-vyyssuhteita voidaan solmia myöhemmälläkin iällä. Naapurisuhteet voivat niin ikään jatkua vuosikymmeniä, mutta asuinpaikan vaihdon vuoksi uusiakin naapu-risuhteita voi syntyä. Päivittäisten ja viikoittaisten harrastusten kautta vanhoille ih-misille tulee usein ihmissuhteita, joista voi kehittyä läheisiä ystävyys-suhteita tai ainakin tullaan hyviksi tuttaviksi. Suurella enemmistöllä ikääntyneitä ihmisiä on ai-nakin yksi luotettava ystävä. Viikoittaiset vierailut ystävien kesken ovat tavallisia. (Koskinen ym. 1998, 122.)

4.3 Vapaa-ajan sosiaaliset ihmissuhteet

Ikääntyneen päivittäinen ajankäyttö sekä harrastukset ja osallistuminen vaihtelevat sukupuolen, iän, ammatin, koulutuksen, perhetilanteen, terveyden ja asuinpaikan mukaan. Myös aiemman elämän tottumukset ja tyylit heijastuvat ikääntyneiden toimintaan. (Koskinen ym. 1998, 124.)

Monille vanhoille ihmisille tulevat merkittäviksi ihmissuhteiksi suhteet siihen henki-lökuntaan, jota ne kohtaavat käyttäessään erilaisia kulttuuri-, sosiaali- ja terveys-palveluja. Vähintään joka neljäs 65–74-vuotias, noin puolet 75–84-vuotiaista ja lä-

hes kaksi kolmasosaa yli 85-vuotiaista on jonkin sosiaali- ja terveystalouden piirissä. Palvelu- tai laitosasumisessa syntyy uusia ihmissuhteita muiden asukkaiden kanssa. (Koskinen ym. 1998, 122.)

Sosiaalisia suhteita ovat yhteydet lähiomaisiin vanhuksille kaikkein tärkeimmät. Yhteyttä pidetään nimenomaan omaan lapsiin, joilta saadaan myös eniten apua ja tukea. Muihin sukulaisiin pidetään vähemmän yhteyttä, koska he asuvat useimmiten kaukana. (Laitinen-Junkkari 1999, 43.)

Lapset, lastenlapset, lastenlastenlapset, sisarukset ja muut perheenjäsenet muodostavat vanhuksen luonnollisen ihmissuhdeverkoston. Muuttoliikkeen myötä usein muilla ihmissuhteilla on merkitystä sosiaalisena tukiverkostonä: etäiset sukulaiset, naapurit, ystävät, tuttavat, talonmies, taksinkuljettaja ja eri alojen viranomaiset. Omaisilla ei ole enää lakiin perustuva vanhuksen hoitovelvollisuutta. Sosiaalinen muutos on uudistanut tuen ja hoidon sisältöä. Ennen tytär tai miniä hoivasi vanhuksen hautaan saakka. Naisten työssäkäynnin ja vapautumisen myötä hoitovastuu on siirtynyt puolisolle tai yhteiskunnalle. Lapsettomilla vanhuksilla sisarusten merkitys korostuu. (Isohanni 1989, 39.)

Ikääntyvillä ihmisillä on useita sisäisiä ja ulkoisia voimavaroja käytettävissään raskaissa elämäntilanteissa. Ulkoiset voimavarat, kuten korkea koulutustaso ja hyvä taloudellinen asema, edesauttavat loogisten valintojen tekemistä ja parantavat joustavuutta. Sosiaalisten verkostojen, kuten perheen ja sukulaisten, antama tuki auttaa myös selviytymään paremmin vastoinkäymisissä. (Koskinen ym. 1998, 110)

Vanhus voi olla yksinäinen, koska hän on leskeytynyt, lapseton tai lapset asuvat kaukana. Vanhuksilla ihmisellä fyysistä voimaa ei riitä kylässä käymiseen ja ystävyyssuhteiden ylläpitämiseen. Vanhojen ihmisten kaveritkin ovat usein jo sen ikäisiä, että heitä kuolee.

Yksinäisyys voidaan määritellä tyytymättömyydeksi sosiaalisten suhteiden määrään tai laatuun. Toisaalta yksinäisyys ja yksin olo eivät ole synonyymejä. Moni vanhus viihtyy yksinäisyydessä muistojensa ja hyvien sisäisten mielikuviansa parissa. Ilmeisesti osa vanhuksista adaptoituu orgaaniseen ikääntymisprosessiin rajoittamalla sosiaalisten suhteidensa määrää. (Isohanni 1989, 39–40.)

Yksinäisyyden tunne liittyy usein leskeytymiseen, lapsettomuuteen tai etäännyntymiseen omaisista. Ikääntymiseen liittyvä fyysinen ja psyykinen häiriö saattavat rajoittaa sosiaalisia kontakteja ja myös vaurioittaa sisäisiä hyviä muistoja ja mielikuvia tilanteessa, jossa tavallaan sekä ruumis että mieli hylkäävät ihmisen. Yksinäisyys ongelman voi poistaa lisäämällä sosiaalista yhdessäoloa, varsinkin silloin, kun yksinäisyys ei johdu vanhuksen mielenterveyshäiriöistä. (Isohanni 1989, 39–40.)

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Aikaisempia tutkimuksia ikääntyneiden inkerinsuomalaisista ja venäjänkielisistä ihmisistä löytyi paljon.

Pirjo Takalon (1994) raportissa Inkerinsuomalaiset paluumuuttajina -selvitys inkerinsuomalaisten integraatiosta ja viranomaispalvelujen käytöstä tarkastellaan inkerinsuomalaisten paluumuuttajien sijoittumista pääkaupunkiseudulle sekä heille suunnattujen palvelujen saatavuutta ja toimivuutta. Siinä selvitettiin, osaavatko he käyttää julkista palvelujärjestelmää, sekä tuotiin esille julkisen palvelujärjestelmän kehittämistarpeita. Selvitystä varten haastatellut 15 inkerinsuomalaista asuivat pääkaupunkiseudulla. He olivat asuneet Suomessa kahdesta kolmeen vuotta ja olivat iältään 25–76-vuotiaita. Seitsemän haastateltavaa oli muuttanut Suomeen Virossa ja kahdeksan entisen Neuvostoliiton alueelta. Takalon haastattelemissa inkerinsuomalaisista kaikki olivat tyytyväisiä asumistasoonsa ja asuinympäristönsä. Suurin osa heistä asui kaupungin vuokra-asunnoissa. (Takalo 1994, 4.)

Myös Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat Irina Allikalt ja Leena Castrén (2007) ovat tehneet opinnäytetyön ”Ikääntyneiden kotona asuvien inkerinsuomalaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttö”. Opiskelijat asettivat tehtäväksi selvittää iäkkäiden kotona asuvien inkerinsuomalaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöä. Tavoitteena oli kartoittaa, millaisia palveluja inkerinsuomalaiset paluumuuttajat käyttävät ja ovatko he tietoisia käytettävissään olevista palveluista. He kysyivät haastateltavilta, millaista apua he tarvitsivat voidakseen asua kotona ja keneltä he apua saivat. Opiskelijat selvittivät myös haastateltavien näkemyksiä palvelujen tarpeestaan tulevaisuudessa. (Allikalt & Castrén 2007.)

Tulosten mukaan inkerinsuomalaiset paluumuuttajat käyttävät sosiaali- ja terveyspalveluja. Terveyspalveluja tunnettiin sosiaalipalveluja paremmin. Tulokset kertoivat siitä, että vaikka vastaajat sanoivat tietävänsä tarjoilla olevista palveluista, tieto oli

todellisuudessa niukkaa ja jopa virheellistä. Vastaajat eivät täysin ymmärtäneet mitä sana palvelu tarkoittaa. Haastateltavat toivoivat tarvitsemansa avun tulevan ensisijaisesti omaisiltaan. Tulevaisuuteen suhtauduttiin pääosin luottavaisesti. Vastaajat uskoivat, että kun ei enää selviä kotona kotihoidonkaan turvin, on laitokseen muuttaminen ainoa vaihtoehto. Paluumuuttajat olivat tyytyväisiä voidessaan asua omissa kodissaan. He eivät kuitenkaan ole saaneet riittävästi tietoa siitä, millaisia palveluja heillä on mahdollisuus saada kotona asumisen tueksi. Tieto olisi annettava heti Suomeen muuton jälkeen ja varmistettava, että ikääntynyt ymmärtää, mitä hänelle kerrotaan. Jos informaatio on puutteellista tai virheellistä, saattaa tärkeitä tukia ja palveluja jäädä saamatta. (Allikalt & Castrén 2007.)

Maarit Alaranta tutki syksyllä 2003 ”Ikääntyneiden paluumuuttajien palvelut Vantaalla” yli 65-vuotiaiden inkerinsuomalaisten paluumuuttajien kokemuksia Vantaan kaupungin palveluista ja niiden riittävydestä jokapäiväisessä elämässä. Tutkimus oli kvalitatiivinen. Tutkimuksen tuloksena oli se, että eniten käytettyjä palveluja olivat sosiaali- ja terveystalvet. Maahanmuuton alkuvaiheessa korostuivat maahanmuuttajien yhteispalvelutoimiston antamat sosiaali- ja terveystalvet. Suurimmalla osalla paluumuuttajista riitti suomenkielentaito arjesta selviytymiseen. Huono luku- ja kirjoitustaito vaikeutti virallisen paperiasioiden hoitamista. Haastatteluissa korostui inkerinsuomalaisten paluumuuttajien venäjänkielisten puolisoitten vaikeus selviytyä itsenäisesti arkielämän toiminnoista. Monet heistä joutuivat turvautumaan omaisten tai tulkin apuun. Pääsääntöisesti paluumuuttajat olivat tyytyväisiä Vantaan kaupungin palveluihin. Venäjänkielisiä palveluja toivottiin enemmän sekä suomenkielen opetus. (Alaranta 2003.)

Irina Barinovan, Alina Juntilan ja Dina Kolomaisen (2003) opinnäytetyö ”Elämä Suomessa on ihanaa...” käsitteli yli 75-vuotiaiden venäjänkielisten vanhusten keinoja selviytyä kotona yksin asumisesta. Opiskelijat asettivat tehtäväksi kuvata, mitkä tekijät auttavat venäjänkielisten vanhuksien selviytymään jokapäiväisistä toiminnoista. (Barinova, Juntila & Kolomainen 2003.)

”Elämä Suomessa on ihana...” -tutkimuksen tuloksena oli se, että vanhukset olivat tyytyväisiä nykyiseen elämäänsä, vaikka monilla oli terveydellisiä ongelmia. Kaikki heidän haastattelemansa olivat sopeutuneet hyvin elämään Suomessa perheenjäsenten tuen ansioista. He kertoivat suomen kielen ja uskonnon merkityksestä sitä, että kielen osaaminen ja usko helpottavat kotoutumista. Jokainen ihminen, vanhus myös, tarvitsee ulkopuolisia kontakteja ja ikäistään seuraa. Vaikka elämää saattaa kin olla taloudellisesti helpompaa, mutta henkinen hyvinvointi ei ole samalla tasolla kuin aikaisemmin. Venäjän vanhukset arvostavat myös turvallisuuden tunnetta, johon liittyy taloudelliset tekijät ja sosiaaliset verkostot. (Barinova ym. 2003.)

Edellä mainitut tutkimukset koskevat vain osittain sosiaalisia verkostoja. Toisin sanoen ikääntyneiden venäjänkielisten maahanmuuttajien sosiaalista verkostoa ei ole tutkittu.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimusmenetelmä

Ensimmäinen laadullisen tutkimusmenetelmän prosessin osa on tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävän tunnistaminen. Suunnittelussa otetaan huomioon sanoja asioita kuin määrällisessä tutkimuksessa, mutta tutkimuksen toteutuksen suunnittelu on alustava. Seuraavaksi paljastetaan ja löydetään se aineisto ja ne kokemukset, jotka muodostavat tutkimuksen sisällön. Aineiston tulkinta ja selittäminen ovat seuraavat prosessin osat. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tulkitsemaan ihmisten kokemuksia ja heidän niille antamiaan merkityksiä. (Krause & Kiikkala 1996, 56.)

Fokusryhmähaastattelu on haastattelijan ylläpitämä ryhmäkeskustelu. Se on laadullinen tutkimusmenetelmä, jonka avulla pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Sillä on mm. lääketieteessä muutama vakiintunut käyttöalue: potilaiden näkökulman ja kokemusten ymmärtäminen sekä terveydenhuollon ammattilaisten ajattelutavan ja toiminnan tutkimus. Ryhmän koko on 4–10 henkeä. Tavoitteena on erilaisten näkökulmien esille saaminen. (Mäntyranta & Kaila 2008, 124.)

Haastattelijan tehtävänä on mahdollistaa erilaisten käsitysten ja mielipiteiden esittäminen. Fokusryhmähaastattelu tallennetaan ja kirjoitetaan tekstiksi eli litteroidaan. Aineisto analysoidaan kuin muukin laadullinen aineisto. Tuloksia ei esitetä numeroina vaan teema-alueina tai teoreettisena mallina sekä suorina lainauksina. Fokusryhmähaastattelu tuottaa monipuolisen ja rikkaan aineiston, jota ei olisi saatavissa muilla tutkimusmenetelmillä. (Mäntyranta & Kaila 2008, 124.)

Teemahaastattelulla on se etu, että se ei sido haastattelua tiettyyn leiriin, kvalitatiiviseen tai kvantitatiiviseen, eikä se ota kantaa haastattelukertojen määrään tai siihen, miten "syvälle" aiheen käsittelyssä mennään. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset

ovat keskeisiä, samoin kuin sen, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.)

Haastattelun avulla pyritään selvittämään ihmisten ajatuksia ja kokemuksia. Haastattelun tavoite on selvittää se, mitä jollakulla on mielessään (Eskola & Suoranta 1998, 86). Kvalitatiivisissa tutkimuksissa käytetään etupäässä avoimia kysymyksiä (Heikkilä 1998, 34). Näin on tässäkin tapauksessa. Haastattelukysymykset ovat opinnäytetyön liitteenä (liite 2).

Haastattelun idea on hyvin yksinkertainen ja järkevä kun tarkoituksena on tietää jotain ihmisestä: mitä hän ajattelee, minkälaisia motiiveja hänellä on, niin miksi emme kysyisi sitä häneltä suoraan? Haastattelu on vuorovaikutusta, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Haastattelu on osa normaalia elämää, joten normaalit fyysiset, sosiaaliset ja kommunikaatioon liittyvät seikat vaikuttavat haastattelutilanteeseen. (Eskola & Suoranta 1998, 86.)

6.2 Aineiston keruu

Teimme 3 haastattelua kesäkuun 2009 aikana. Ensimmäinen haastattelu tehtiin julkisessa paikassa seurakunnan tilassa ja kaksi seuraavaa haastateltavien kotona. Paikka ja aika oli valittu ihmisten toivomusten mukaan.

Haastattelun ajankohdan tulee olla sellainen, että haastateltava voisi mahdollisimman hyvin keskittyä ilman häiriötekijöitä (Grönfors 1982, 111). Kaikki meidän haastateltavat valitsivat itselleen sopivan ajan haastatteluun.

Ennen haastattelua annoimme ihmisille tulostetun tiedotteen, joka kertoi tutkimuksesta, että he voivat rauhassa tutustua siihen. Pyysimme jokaiselta haastateltavalta ennen haastattelujen aloittamista suullisen haastatteluluvan. Luimme haastatteluluvan haastateltavien kanssa läpi ja varmistimme, että he ymmärsivät mikä haas-

tattelujen tarkoitus oli. Haastatteluluvassa tuotiin ilmi, että haastatteluaineisto käsiteltäisiin luottamuksellisesti sekä taattiin haasteltavien anonyymiyden säilyminen ja haastattelumateriaalin hävittäminen tutkimuksen toteutuksen jälkeen.

Pyysimme haastateltavilta luvan nauhoituksen, sillä teemahaastattelujen luonteeseen kuuluu haastattelujen nauhoittaminen. Nauhoittamalla haastattelu saadaan sujumaan nopeasti ja ilman katkoja. Mahdollisimman vapaa, luonteva ja vapautunut keskustelu saadaan aikaiseksi, jos haastattelija pystyy toimimaan ilman kynää ja paperia. (Hirsjärvi & Hurme 1991,82.)

Haastattelun lopussa kutsuimme ihmisiä opinnäytetyömme esittelyyn 24.2.2010. Me haastattelimme venäjän kielellä. Keskustelut nauhoitimme. Pyrimme luomaan haastattelutilanteissa rennon tunnelman, vaikka nauhuri oli päällä. Onnistuimme tässä, koska ihmiset eivät reagoineet tekniikkaan.

Ensimmäinen haastattelu kesti 45 minuuttia. Haastattelun aikana haastateltavan puhelin soi muutaman kerran ja jouduimme keskeyttämään keskustelun. Haastateltavan toivomuksesta haastattelimme häntä seurakunnan tilassa. Tunnelma oli vähän levoton ja kiireinen.

Toinen haastattelu kesti tunnin neljäkymmentä minuuttia. Se tapahtui haastateltavan kotona. Haastateltava henkilö oli avoin, ystävällinen, puhelias ja nautti keskustelusta. Lopussa hän tarjosi meille teetä ja pullaa. Hän oli kiinnostunut tutkimuksestamme ja tarjosi apua sopivien haastateltavien etsimisessä. Hänen kauttaan löysimme lisää neljä ihmistä tutkimukseemme.

Kolmas haastattelu oli ryhmähaastattelu, johon osallistui neljä ihmistä. Haastattelu oli järjestetty erään haastateltavan kotona ja kesti melkein kaksi tuntia. Ryhmähaastattelu oli meille haastava prosessi, koska kokemuksemme ryhmän vetäjinä oli vähäinen.

Oli myös muita ongelmia. Haastateltavat eivät tulleet sovittuun aikaan, vaan tulivat yksittäin eri aikana. Lisäksi haastattelun aikana yksi henkilö lähti välillä paikalta pois hoitamaan omia asioitaan. Oli hetkiä, kun ihmiset puhuivat samaan aikaan eri asioista. Tuntui, että välillä oli hallitsematon meteli. Ihmisillä oli paljon sanottavaa, he olivat keskenään tuttuja ja luonteeltaan avoimia. Ympäristö turvallinen ja ilmapiiri oli luotettava. Haastattelun lopussa vuorovaikutuksen rytmi löytyi ja keskustelu sujui hyvin. Ihmiset olivat tyytyväisiä, että saivat mahdollisuuden puhua asioista, jotka koskivat heidän elämäänsä.

Kaikkien haastattelujen jälkeen teimme litteroinnin. Käänsimme tekstin ja kirjoitimme suoraan suomeksi. Litterointi vei paljon aikaa, noin viikon. Prosessi oli työläs, purimme nauhat ja litteroimme sanasta sanaan. Lisäksi kyseessä oli meille vieras kieli. Arvioimme käännöksemme luotettavaksi, koska vaikeissa käsitteissä pyysimme käännösapua alkuperäiseltä suomalaiselta.

6.3 Aineiston analyysi

Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on luoda selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysilla pyritään tiivistämään aineisto kadottamatta silti sen sisältämää informaatiota. Päinvastoin sillä pyritään informaatioarvon kasvattamiseen luomalla hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekkästä. (Eskola & Suoranta 1998, 138.)

Analyysimenetelmäksi valitsimme sisällönanalyysin. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan kerätyn tietoa-aineiston tiivistämistä niin, että tutkittavia ilmiöitä voidaan lyhyesti ja yleistävästi kuvailla tai että tutkittavien ilmiöiden väliset suhteet saadaan selkeinä esille (Janhonen & Mikkonen 2001, 23). Haastatteluissamme esille tulleet samaa asiaa ilmaisevat lausumat yhdistimme ja muodostimme niistä alaluokkia. Tämän seurauksena aineisto supistui. Yhdistämällä edelleen alaluokkia muodostimme pääluokkia.

Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko on tutkimuksen ydinasia. Aineisto voidaan analysoida monin eri tavoin. Pääperiaate on kuitenkin, että valitaan sellainen analyysitapa, joka parhaiten tuo vastauksen ongelmiin tai tutkimustehtävään. (Hirsjärvi & Hurme. 2000, 209–210.)

Sisällön analyysin ensimmäisessä vaiheessa määritellään analyysiyksikkö. Analyysiyksikön valintaa ohjaa tutkimustehtävä ja aineiston laatu. Tavallisimmin käytetty analyysiyksikkö on yksi sana tai sanayhdistelmä, mutta se voi olla myös lause, lausuma tai ajatuskokonaisuus. Analyysiyksikön valitsemisen jälkeen aineisto luetaan useita kertoja läpi. Lukeminen on aktiivista ja sen tarkoituksena on luoda pohja analyysille. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5.)

Mielestämme yksi sana tai lause ei kerro mitään vastaajien kokemuksista, vaan täytyy ottaa huomioon ajatuskokonaisuus, joka vaihtelee muutamasta sanasta lauseeseen. Luimme kirjoittamaamme tekstiä monta kertaa. Tekstistä löysimme ajatuskokonaisuuksia haastattelun vastauksien mukaan.

Analyysin toisessa vaiheessa aineistoa pelkistetään kysymällä aineistolta esimerkiksi tutkimustehtävän mukaista kysymystä. Aineiston pelkistäminen tarkoittaa, että aineistolle esitetään tutkimustehtävän mukaisia kysymyksiä. Aineistosta löytyvät vastaukset eli pelkistetyt ilmaisut kirjataan aineiston termein. (Janhonen & Mikkonen 2001, 28.) Sivun marginaaliin kirjataan asiat, jotka aineistosta löytyvät vastauksena tähän kysymykseen. Marginaalista pelkistetyt ilmaisut kerätään listoiksi, joita voidaan kutsua "pesulistoiksi". Tämä on kategorioiden muodostamisen ensimmäinen vaihe. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5–6.)

Esitämme esimerkin tekemästämme haastatteluaineiston pelkistyksestä

TAULUKKO 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu
...joka päivä ei ole aikaa tavata, mutta joka päivä puhun puhelimessa...	...joka päivä puhun puhelimessa...
...täällä työvoimatoimisto on lähettänyt kurssille...	...kävin kielikurssilla...
...en voi sanoa onnellisuudesta, mutta tyytyväinen elämään kyllä olen...	...olen tyytyväinen elämään...
...nyt on huono näkö ja tytär auttaa...	...tytär auttaa...
...ylläpidän ystävyys-suhteita vanhojen ystävien kanssa käymällä kylässä...	...käyn kylässä...
...täällä Suomessa kavereiden kanssa käymme metsässä ja kalastamassa...	...kavereiden kanssa käymme metsässä ja kalastamassa...
...olen käynyt kaksi kertaa kuukaudessa seurakunnan kerhossa...	...käyn seurakunnassa...
...minulla on semmoinen luonne, minä helposti otan kontaktia toiseen...	...otan kontaktia helposti...
...jos minulla ei olisi lapsia täällä ja lapsenlapsia, kyllä olisi ikävää ja tylsää...	...jos ei olisi lapsia täällä, olisi ikävää...

Käsityksiä ajatuskokonaisuuksista, jotka liittyvät tutkimuskysymyksiin saimme lukemalla monta kertaa aineistoa. Väritimme ajatuskokonaisuudet tekstistä. Luimme vielä kerran tekstiä ja löysimme lisää ajatuskokonaisuuksia, siis pelkistettyjä ilmaisuja, ja kirjoitimme ne paperille sopivassa järjestyksessä.

Analyysin kolmas vaihe on ryhmittely. Siinä on kyse pelkistettyjen ilmaisujen erilaisuuksien ja yhtäläisyyksien etsimisestä. Samaa tarkoittavat ilmaisut yhdistetään samaan kategoriaan ja annetaan kategorioille sen sisältöä hyvin kuvaava nimi. Muodostettaessa kategorioita induktiivisesti tekijä päättää tulkintaansa hyväksi käyttäen, mitkä asiat voidaan yhdistää samaan kategoriaan ja mitä ei voida yhdistää. Tähän vaiheeseen liittyy aineiston abstrahointia eli käsitteellistämistä. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 6.)

Lukemalla pelkistettyjä ilmaisuja yritimme löytää niistä yhtäläisyyksiä ja erilaisuuksia. Sen jälkeen keräsimme ryhmiksi ja nimitimme samansisältöiset ilmaisut ne

otsikoilla, joita ilmaisut kuvaavat. Tämä ryhmittely, joka on liitteenä, oli apukeinonamme siirtyessämme varsinaiseen alakategorioiden järjestelyyn. (Liite 3.)

Analyysin neljännessä vaiheessa analyysia jatketaan yhdistämällä samansisältöiset alakategoriat toisiinsa muodostaen niistä yläkategorioita. Yläkategorioille annetaan nimi, joka kuvaa hyvin sen sisältöä, eli niitä alakategorioita, josta se on muodostettu. Abstrahointia jatketaan yhdistämällä kategorioita niin kauan kuin se on sisällön kannalta mielekästä ja mahdollista. (Kyngäs & Vanhanen 1999,7.)

Yhdistelimme uudelleen samansisältöiset aiheet alakategorioista ja muodostutimme niistä kokemuksia kuvaavia kokonaisuuksia eli yläkategorioita, jotka meidän mielestämme ovat yhteydessä toisiinsa. Luettuamme sanoja läpi ja yhdistäen niitä tutkimuskysymyksiimme saimme yläkategoriat, jotka ovat myös työmme liitteenä (liite 4).

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä oli: Muutokset sosiaalisessa verkostossa ikääntyneiden venäjänkielisten maahanmuuttajien Suomeen muuton jälkeen. Tutkimuksessamme tuli esille se, että tutkittamme sosiaalinen verkosto oli muuttunut toiseen maahan muuttamisen myötä.

Venäjänkielisten maahanmuuttajien sosiaaliseen verkostoon kuuluvat sukulaiset, ystävät, naapurit, kaukaiset ystävät, jotka asuvat muissa maissa, viranomaiset sekä tuttavat kaupassa ja kerhoissa. Osaksi verkosto muuttui Suomeen tulon jälkeen. Myös media, harrastukset, kieli ja kulttuuri ovat muuttuneet osittain. Nostalgia tuli esille. Vain perhe jäi muuttumatta ja sen merkitys korostuu. Tätä hahmotamme kuviossa, joka on liitteenä opinnäytetyössämme (liite5).

Tuloksiksi saimme neljä teemaa, joista kieli ja kulttuuri esitetään yhdessä:

- 1 Sosiaalinen verkosto Suomessa (sukulaiset ja ystävät, naapurit ja kantaväestö)
2. Kieli ja kulttuurierot
- 3 Elämän laatu Suomessa (media, harrastukset, nostalgia)

7.1 Sosiaalinen verkosto Suomessa

Perhe on ydin

Tutkimuksemme mukaan venäjänkielisillä vanhuksilla on vahvoja siteitä niiden kanssa, joiden kanssa ollaan usein kontakteissa ja keiden kanssa vietetään paljon aikaa, kuten perheenjäsenten ja sukulaisten. Tulosten mukaan venäjänkielisille vanhuksille perhe on edelleen tärkeä. Perhe on sosiaalisen verkoston ydin. Ihmiset muuttavat maasta toiseen ja silloin elämä ja ympäristö muuttuvat, mutta perhe jää tärkeänä osana ihmisten elämä.

...sukulaiset asuvat Suomessa, tapailemme usein...
 ...päivittäin saan apua tyttäreltäni...
 ...täällä Suomessa asuvat kaikki mun sukulaiset...
 ...poikani asuu meidän kanssa Suomessa...
 ...mun elämäni riippuu pojastani, jos hän lähtee, minäkin lähten...
 ...lapsenlapseni asuu lähellä, joskus hän käy yökylässä...

Sukulaiset ja ystävät

Melkein kaikilla vanhuksilla entiset sosiaaliset verkostot toimivat edelleen hyvin. Niihin kuuluvat sekä täällä asuvat sukulaiset ja ystävät että myös kaukaiset ystävät, jotka asuvat toisessa maassa.

Kaikilla meidän haastateltavillamme on Suomessa kavereita ja ystäviä, jotka ovat samalla tavalla tulleet Suomeen. Näin he pitävät huolta toisistaan ja auttavat vaikeissa tilanteissa. He käyvät toistensa luona ja keskustelevat elämästä, juovat kahvia ja teetä ja katsovat televisiota yhdessä.

...täällä asuvat kaikki mun lähisukulaiset...
 ...ehdottomasti tapailemme...
 ...soitan kaverille ja käyn kylässä...
 ...joka päivä keskustelen puhelimesta...
 ...täällä Suomessa kavereiden kanssa käymme metsässä ja kalastamassa...

Monella haastateltavalla oli kaukaisia ystäviä, jotka ovat jääneet kotimaahan tai asuvat toisessa maassa. Heidän kanssaan yhteyttä pidetään puhelimitse tai kirjeiden avulla. Haastateltavilla oli paljon yhteistä vanhojen ystävien kanssa, koska suurimman osan elämänsä he olivat asuneet samassa sosiaalisessa yhteisössä ja kulttuurissa. Heillä oli paljon yhteisiä arvoja, elämän kokemuksia ja tavoitteita.

...kaikki vanhat ystävät jäivät Venäjälle...
 ...Venäjällä vain naapurit auttoivat...
 ...Olivat hyvät naapurisuhteet...

Kantaväestö ja naapurit

Heikkoja sidoksia on esimerkiksi naapurien, tuttujen, kaupan työntekijöiden ja Kelan työntekijöiden tai viranomaisien sekä kantaväestön välillä. Suhteet kantaväestöön ovat vähäiset. Naapurisuhteet ovat myös niukat. Haastateltavat itse arvioivat, että he ovat erilaisia, heillä on erilainen kulttuuri ja käyttäytymisen tavat. Heillä on ollut erilainen elämä. Joillakin paikallisilla ihmisillä on ennakonluuloja, talvisota vaikuttaa edelleen.

...suomalaisia ystäviä ei ole...
 ...ei kukaan kutsu kylään...
 ...täällä vain "moi" ja "moikka"...
 ...on tuttuja suomalaisia, mutta heillä ei ole aikaa...
 ...vain tervehdimme...
 ...emme keskustele edes naapurien kanssa...
 ...minulla on kaikenmaalaisia ystäviä paitsi suomalaisia...
 ...oli yksi epämiellyttävä tapaus suomalaisten kanssa...
 ...yksi mummo suhtautui minuun negatiivisesti...
 ...Kelassa käyn nykyään harvoin...

7.2 Kieli ja kulttuurierot

Kommunikointikieli

Venäjänkieliset vanhuksat kommunikoivat suomeksi ulkopuolisten kanssa, koska heidän suomenkielentaitonsa on hyvä. Monet heistä ovat inkerinsuomalaisia. Lapsuudessa he ovat puhuneet suomea. Elämän aikana äidinkieli unohtui, koska he kävivät venäjäksi koulua ja asuivat Venäjällä, ja nykyään he tuntevat venäjän äidinkielekseen. Keskenään he puhuvat venäjää. Enemmistö ei ole käynyt kielikursseilla. Niillä, joilla on heikompi kielitaito, on ongelmia, erityisesti Kelassa ja lääkärillä. He eivät käytä virallista tulkkia, vaan usein joku sukulainen on tulkkina.

...yritämme puhua suomea ulkona...
 ...kävin lääkärissä ja optikossa ilman tulkkia...

...minä itse olin tyttären tulkkina...
 ...kotona puhuttiin suomea...
 ...vaikeaa on, jos ei osaa kieltä...
 ...Pietarissa kävin kielikurssilla...

Kulttuurierot

Haastateltavamme vanhuksat mainitsivat, että Venäjän ja Suomen kulttuurilla ei ole isoja eroja. Haastattelun aikana kuitenkin tuli esille niitä pieniä eroavaisuuksia, joita vanhuksat kokevat. Erot liittyvät vuorovaikutustilanteisiin, kuten avoimuus ja äänenkäyttö, sekä erilaisiin tapoihin juhlien vietossa ja naapurisuhteissa. Nämä erot vaikuttavat mahdollisesti sosiaalisten suhteiden syntymiseen ja ylläpitämiseen.

...kulttuurissa ei ole isoja eroja...
 ...hiljaisuuden sietokyky on korkeampi suomalaisella...
 ...vieraat eivät tule juhlaan samaan aikaan...
 ...me olemme yksinkertaisia, ilman estoja...
 ...suomalaisilla ei ole tapana piipahtaa kylässä...
 ...Suomessa tarjoillaan juhlissa noutopöydästä...
 ...me ollaan avoimia, puheliaita, puhumme kovalla äänellä...

Media

Maahanmuuttajat asuvat uudessa maassa, mutta mielenkiinto säilyy entiseen kotimaahan, siinä tapahtuviin muutoksiin elämässä ja kulttuurissa. He kuuntelevat venäjänkielisiä uutisia venäjän kielellä, koska se on helpompaa ja he ymmärtävät.

Haastateltavamme saivat informaatiota entisestä kotimaasta median välityksellä. Kaikki katsoivat TV:n venäjänkielisiä kanavia, lukivat Spektr-lehteä omalla äidinkiellään ja kuuntelivat Sputnik-radiokanavaa. Jotkut lukivat ilmaista suomenkielistä Metro-lehteä.

...olen lukenut Spektr-lehtiä...
 ...kuuntelen autossa Sputnik-radiota, sieltä tulee hyviä ohjelmia...
 ...Metro-lehden otan asemalta...
 ...minulla on 13 venäjänkielistä kanavaa...

7.3 Elämän laatu Suomessa

Harrastukset

Kaikki haastateltavat seurustelivat ja viettävät vapaa-aikaa tiiviisti samankielisten kanssa. Tutkimuksessamme tuli esille yhteisöllisyys. Kaikki juhlat ja syntymäpäivät juhlitaan lähiomaisten kanssa ja tarvittaessa he saavat apua toisilta, jopa päivittäin.

Haastateltavilla ei ole varsinaisia harrastuksia, koska he ovat vanhoja ihmisiä, he eivät aina jaksaa tai halua lähteä ulos. Mieluummin he jäävät kotiin, lukevat kirjoja, katsovat TV:ta, kuuntelevat radiota, asettelevat vanhoja valokuvia albumiin, kutoivat. Joskus he käyvät uimahallissa ja kirjastossa.

...ma harrastan valokuvasta...
 ...nyt ei enää mitään harrastuksia...
 ...käyn uimahallissa lastenlapsien kanssa ja kavereiden kanssa...
 ...päivällä katson venäjänkielisiä kanavia...
 ...meillä täällä on upea kirjasto...
 ...kuuntelen radiota ja luen kirjoja...

Yksinäisyys ja nostalgia

Tuloksista selviää, että vanhuksille on hyvin tärkeää pitää suhdetta lähtömaahan, ja siellä käydään melko usein. Varsinkin silloin matkustaminen on yleistä, jos lapset asuvat siellä. Lisäksi selvisi, että lapsien ja sukulaisten tuki on erittäin merkityksellistä ja ensisijaista vanhusten elämässä. Vanhukset haluavat olla osa lasten elämää ja he haluavat nähdä lapsia ja lapsenlapsia usein. Jokaisella haastateltavalla on ikävä kotimaahan, mutta kukaan ei haluaisi palata takaisin sinne.

...en lähtisi täältä enää mihinkään. Jään väkisin...
 ...kaikki mun sukulaiset jäivät Venäjälle...
 ...poikani asuu Venäjällä...
 ...Virossa on tytär, hän asuu Pärnussa...

Monella ihmisellä sukulaiset ja kaikki vanhat ystävät jäivät Venäjälle. Joillakin omaiset ovat jo kuolleet. Haastateltavien sosiaalinen verkosto pysyy samanlaisena,

ei laajene, vaikka heidän kielitaitonsa ei ole este uusille suhteille. Monella on ulkopuolisuuden tunne. Silloin ihminen tuntee yksinäisyyttä. Vain silloin, kun he käyvät kotimaassa, he tuntevat itseä ihmiseksi.

...siellä kotona tunnen itseni ihmiseksi...
 ...olen vain paperilla suomalainen, mutta ei tunne niin...
 ...ei ole ketään Venäjällä...
 ...käyn hautausmaalla, katson itselleni paikan...
 ...usein ajattelen: asun vähän aikaa täällä ja lähden...
 ...jos poikani lähtee, minäkin lähden...

Elämä nyt Suomessa

Monet meidän haastateltavistamme olivat tulleet Suomeen etsimään ja saamaan turvallisen tulevaisuuden itselleen ja lapsilleen. He kertovat avoimesti miksi he tulivat ja jäivät tänne. Suomessa taloudellinen elämä on parempaa kuin entisessä kotimaassa.

Opinnäytetyön tulosten mukaan vanhukset ovat tyytyväisiä nykyiseen elämänlaadunsa. Kun he saapuivat Suomeen, he saivat asunnon, rahallista apua ja mahdollisuuden käyttää ilmaista terveydenhuoltopalvelua. Suomessa elämä on turvallista ja rauhallista. Vanhukset arvostavat sitä ja tuntevat, että heidän ja heidän lapsiensä tulevaisuus on turvattu.

...arvostan tulevaisuutta, puhtautta ja järjestystä...
 ...me kuulumme, että täällä on paremmat lääkärit...
 ...minä olen periaatteessa tyytyväinen...
 ...asuinolosuhteet ovat täällä hyvät...
 ...on hyvä asunto, lämmin vesi...
 ...palvelu on hyvä...

Opinnäytetyömme perusteella voimme sanoa, että vanhoilla ihmisillä sosiaalisen elämän tarve säilyy. Perhe on sosiaalisen verkoston ydin. Perheen ulkopuoliset sosiaaliset suhteet ovat myös tärkeitä. Asuinolosuhteet ja terveys- ja sosiaalipalvelut ovat hyvät ja ne vaikuttavat vanhuksien hyvinvointiin.

Opinnäytetyömme tulokset ovat samansuuntaisia muiden tutkimuksien tuloksien kanssa. Ne eivät poikkea muiden tuloksista. Venäläiset vanhukset arvostavat turvallista elämää Suomessa. Suomenkielen taito on tärkeä arjen selviytymisessä. Sosiaaliset suhteet vaikuttavat ikääntyneiden hyvinvointiin. Opinnäytetyössämme tutkimme sosiaalisen verkoston muutoksia syvemmin ja saimme tulokseksi, että sosiaalinen verkosto on supistunut, eikä se laajene, koska kulttuurierot vaikuttavat siihen. Perhe on ydin, se jää muuttumatta ja sen merkitys korostuu.

8 EETTISET KYSYMYKSET

Tieteelliseltä tutkimukselta edellytetään hyvän tekemisen, ihmisen kunnioittamisen ja oikeudenmukaisuuden periaatteiden toteutumista tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Tutkimukseen osallistujalla on oikeus pysyä tuntemattomana, oikeus luottamuksellisuuteen sekä oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa ja hienotunteisuutta. (Vehviläinen-Julkunen 2000, 27–32.)

Laadullisen tutkimuksen tärkeitä eettisiä periaatteita ovat tiedonantajan vapaaehtoisuus ja henkilöllisyyden suojaaminen sekä luottamuksellisuus. Lisäksi on tärkeää, että tutkija ei tutkimuksellaan vahingoita tiedonantajaa. (Janhonen & Nikkonen 2001, 36.)

Jokaisella yhteisöllä on luontainen tarve suojella itseään. Pidimme tärkeänä haastateltavien henkilöllisyyden suojaamista. Käytännössä tämä ilmeni siten, että emme missään tutkimuksen vaiheessa paljastaneet haastateltavien nimiä tai muita tekijöitä, joiden avulla olisi mahdollista selvittää heidän henkilöllisyytensä.

Opinnäytetyön tekijöinä meidän oli selitettävä tutkittaville, mihin tarkoitukseen tutkimusta tehdään ja missä muodossa tutkimustulokset julkaistaan. Erityisen huolellisesti olemme kertoneet tutkimuksen tarkoituksesta, vaikka monet haastateltavat ilmaisivat, että heille se on samantekevää eikä heillä ole mitään salattavaa.

Tutkittavien suojaan kuuluu, että osallistujille selvitetään tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja riskit sillä tavoin, että he pystyvät ne ymmärtämään. Siihen kuuluu osallistuvien vapaaehtoinen suostumus: yksilöllä on oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, keskeyttää mukanaolonsa milloin tahansa tutkimuksen aikana, oikeus kieltää jälkikäteen itseään koskevan aineiston käyttö tutkimusaineistona ja oikeus tietää nämä oikeutensa. On varmistettava, että antaessaan suostumuksensa osallistuja tietää, mistä tutkimuksesta on kyse. (Tuomi 2000, 128.)

Tutkimuksen eettisiin kysymyksiin kuuluu tutkittavan anonymiteetin suojaaminen. Emme kerro haasteltavien nimiä ulkopuolisille eikä heidän nimiään mainita haastattelunauhoissa tai tutkimusraportissa. Tutkimusraportissa on haastateltavien suoria lainauksia, mutta sellaisia, joista ulkopuolinen ei voi tunnistaa tiedon lähdettä. Haastattelun aluksi kerroimme haastateltaville tutkimuksen tarkoituksen ja samalla kerroimme heidän anonymiteettinsä turvaamisesta.

9 LUOTETTAVUUS

Käytimme haastatteluissa nauhuria. Grönforsin (1982, 140) mukaan "nauhuri on yksi tutkimuksen apuvälineistä, jota voidaan käyttää muun välineistön kuten paperin ja kynän rinnalla". Nauhoitteisiin on selvästi merkittävä haastateltujen henkilöiden oikea nimi tai henkilökoodi. Jos käytetään henkilökoodia, sen tarkoituksena on osoittaa, mistä tiedot haastateltavasta voidaan myöhemmässä vaiheessa löytää. Nauhoitteisiin merkitään myös haastattelun paikka ja ajankohta sekä nauhoitteen kesto. Lisäksi on tehtävä muistinpanoja itse nauhoitustilanteesta. (Grönfors 1982, 140.)

Jokaiselle haastattelulle varasimme kolme tuntia, koska emme tiedäneet kuinka haastattelu menee ja jokaisella olisi mahdollisuus puhua omaan tahtiinsa. Tässä tutkimuksessa myös analysoimme, kuinka valittu haastattelupaikka on vaikuttanut haastatteluun.

Kerromme myös rehellisesti häiriötekijöistä, esimerkiksi puhelinten soitoista. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että kaikki haastateltavat olivat meille tuntemattomia ja meillä ei ollut minkäläistä ennakkosensetta heitä kohtaan, eikä heidän puheensa synnyttänyt vaikeuksia tulkita heidän sanojansa.

Tämän tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että valitut haastateltavat täyttävät tutkimuksen kriteerit. Kaikki ovat maahanmuuttajia, puhuvat venäjää ja ovat iältään yli 65-vuotiaita. Haastateltavien määrä oli 6, mikä täyttää tämän tutkimuksen kriteerit. Heitä pitäisi olla 4–8 ihmistä.

Haastattelu pidettiin venäjän kielellä, haastateltavien omalla äidinkielellä. Heillä oli mahdollisuus ilmaista tarkasti omat ajatukset ja tunteet, jotka me tutkijat myös erittäin hyvin ymmärsimme. Venäläisyys yhdisti meitä.

Toisaalta se voi vaikuttaa meidän objektivisuutemme. Ymmärrämmekö heitä liian hyvin ja melkein arvaamme mitä he tarkoittavat?

Tutkimusraportissa tuotimme kokemukset alkuperäisinä esille niin, ettei sisältö muuttunut. Tutkimuksen tulokset olemme kirjoittaneet avoimesti ja rehellisesti. Kääntäminen suomenkielelle ei ollut erikoisesti vaikeaa, koska osaamme kieltä hyvin. Muutaman sanan käännöksessä saimme apua alkuperäiseltä suomalaiselta.

Yleisten laadullisen tutkimuksen luotettavuuskysymysten lisäksi sisällönanalyysin haasteena on, miten tutkija pystyy pelkistämään aineistonsa niin, että se kuvaa luotettavasti tutkittavaa ilmiötä. Tutkijan tulee osoittaa luotettavasti yhteys aineistonsa ja tulostensa välillä. (Janhonen & Nikkonen 2001, 36.)

Aineiston analyysin vaiheet esittelemme kattavasti ja lukija voi seurata askel askelelta kuinka prosessi etenee, esimerkiksi kuinka alakategoriat ja yläkategoriat syntyvät.

Lisäksi saimme kokeneilta ohjaajilta vinkkejä ja apua aineiston analyysissä. Olemme käyttäneet hyväksi ohjauksen tämän työn etenemisessä.

10 POHDINTA

Maahanmuuttajavanhukset kokevat perheen tiiviinä yhteisönä, ja perheen merkitys on helle hyvin tärkeä. Maahanmuuttajien "suurperhe" on toiminnallinen ja sosiaalinen verkosto, joka viettää paljon aikaa yhdessä. Perheellä onkin suuri vaikutus heidän hyvinvointiinsa ja tyytyväisyyteensä vallitsevasta elämäntilanteesta (Vihantola 2003, 42–43.)

Sosiaalinen verkosto, johon kuuluvat perhe, sukulaiset, ystävät jne., on tärkeä jokaiselle ihmiselle. Venäjänkielisille ihmisille perhe ja ystävät ovat aina olleet tärkeitä. Venäjänkieliset ihmiset ovat stereotyyppiltään avoimia. Ennen vanhaan Venäjällä, ja nykyäänkin, ihmiset ovat tottuneet asumaan isossa perheessä, johon kuuluvat vanhemmat, lapset ja lapsenlapset. Tapana on ollut ja on edelleen huolehtia vanhemmista heidän elämänsä loppuun asti. Erityisesti kun vanhemmat ovat vanhoja ja avuttomia. Vanhat ja avuttomat ihmiset joutuvat vanhainkotiin vain siinä tapauksessa, jos heillä ei ole lapsia. Venäläinen yhteiskunta ja tavalliset ihmiset eivät hyväksy siitä, että elossa olevat lapset laittavat omat vanhemmat vanhainkotiin, edes silloin, kun aikuisilla lapsilla on työ ja heillä on oma perhe ja he asuvat kaukana toinen toisilta. Tätä ei lasketa syyksi olla huolehtimatta omista vanhemmistaan. Venäläisille ihmiselle mitkään vaikeudet eivät ole syitä olla huolehtimatta omista vanhimista. Lapset eivät tunne uhraavansa omaa elämänsä, heille vanhemmista huolehtiminen on velvollisuus ja kunnia.

Rahalla, työuralla ja henkilökohtaisella elämällä ei ole niin isoa merkitystä venäläisille ihmisille, koska pohjana venäjän sielulle on iso sydän, lämpö ja anteliaisuus jne.

Trofimovin (2001, 67–114) mukaan venäläisille kansalle ominaista on rohkeus, virkeys, kekseliäisyys, yritteliäisyys, urheus, anteliaisuus, vapaudenrakkaus ja toisaalta hurjapäisyys.

Osittain se pitää paikkansa. Venäläiset käyvät kylässä ja muuten viihtyvät muiden seurassa. Kun ihminen muuttaa toiseen maahan, sosiaalinen verkosto vähenee ja ei ole harvinaista, että jotkut tuntevat itsensä yksinäiseksi, erityisesti, jos ikääntynyt ihminen on muuttanut ilman perhettä. Täällä Suomessa naapurisuhteet ovat etäisiä ja pinnallisia.

Monet meidän haastateltavistamme tulivat tänne Suomeen siinä iässä, että he eivät ehtineet tehdä työtä tai työkokemus jäi vähäiseksi. He eivät ehtineet solmia kontakteja suomalaisiin syystä tai toista. Kaksi haastateltavista ehti tehdä töitä ja heillä on enemmän suomalaisia tuttuja.

Gleb Uspenskin mukaan, kun ulkomaalainen ihminen joutuu omasta yhteiskunnasta toiseen maahan ja vieraaseen ympäristöön, hän on kuin naiivi lapsi (Klimova i.a.).

Kun ihminen muuttaa ulkomaille nuorena, hän sopeutuu vieraaseen kulttuuriin helpommin kuin keski-ikäinen tai vanha. Paluumuuttajat ovat useimmiten tulleet Suomeen keski-iässä. Tässä iässä on jo vaikeampi löytää uusia ystäviä.

Ystävyysuhteet edellyttävät syntyäkseen pitkäaikaisuutta ja molemminpuolista luottamusta (Heikkinen 2003, 65).

Meidän haastateltavat ovat hyvin sopeutuneet elämään Suomessa. Kaikki asuvat täällä vapaaehtoisesti ja paluu takaisin kotimaahan olisi mahdollista. Ne, jotka eivät sopeudu vieraaseen kulttuuriin, lähtevät takaisin tai asuvat täällä lapsien takia. Elämä on muuttunut, erityisesti sosiaalinen verkosto. Vanhat ystävät ja sukulaiset jäivät kotimaahan, sosiaalinen verkosto supistui, mutta perhe on edelleen erittäin tärkeä.

Tämä tutkimus on enemmän kuin opinnäytetyö. Oli kunnia-asia osallistua kansainväliseen projektiin, ja oli antoisaa tehdä tutkimustyötä. Tunnettiin myös, että

saimme jotain, mikä auttaa meitä ammatillisessa kasvussamme. Opimme kuinka tärkeää on kunnioittaa ihmistä, ottaa hänet ja hänen vointinsa kokonaisvaltaisesti huomioon yksilöllisesti. Haastattelun avulla me toteutimme hoitotyön periaatetta, että jokaisella ihmisellä on arvokas elämä. Harjoittelimme objektiivisuutta, sitä ettemme tuomitse haastateltavien puhetta, sekä neutraalisuutta. Kaikki tietävät, että ihmisen sosiaaliset verkostot ovat tärkeitä, mutta me pääsimme tämän ymmärtämisessä syvemmälle, koska tutustuimme siihen teoreettisesti ja olimme liikuttuneita haastateltaviemme kertomuksista.

Opiskelun ja opinnäytetyön prosessin aikana meidän tiimimme työtaidot ovat kehittyneet. Yhteistyömme ei sujunut ilman vaikeuksia ja ristiriistoja. Kummallakin oli vahvoja mielipiteitä joissakin työn vaiheissa. Me opimme kuuntelemaan ja kunnioittamaan toisiamme. Tämän taidon otamme mukaamme työelämäämme.

Opinnäytetyön prosessin aikana tutustuimme paljon tutkimuksiin, jotka käsittelivät ikääntyneiden maahanmuuttajien sopeutumista elämään Suomessa. Vanhoilla ihmisillä sopeutuminen on vaikeampaa ja he tarvitsevat enemmän tukea. Haastateltavamme mainitsivat kuinka tuen saaminen on tärkeää. He saavat tukea lapsiltansa ja omasta puolestaan auttavat lapsenlapsien hoidossa ja osallistuvat muutenkin lapsiensa elämään.

Me olemme maahanmuuttajia ja meillä on perhe ja lapset. Tarvitsemme tukea omilta vanhemmilta ja meidän lapsemme tarvitsevat isovanhempiaan. Tiedetään, että kulttuuri siirtyy sukupolvelta toiselle. Me haluamme säilyttää oman kulttuurimme ja parhaiten se onnistuu kun koko perhe on koossa. Nykyään Suomessa on paljon venäjänkielisiä nuoria ja keski-ikäisiä maahanmuuttajia.

Jatkotutkimusaiheeksi haluaisimme ehdottaa, että nuorilta sekä keski-ikäisiltä maahanmuuttajilta kysytään, tarvitsevatko he tukea, apua ja neuvoja omilta vanhemmiltaan, jotka jäivät kotimaahan, ja kuinka tärkeä perhe on heille. Opinnäytetyömme mukaan sosiaalisen verkoston ydin on perhe. Perheenjäsenten yhdistämi-

nen on tärkeää ihmisen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin takia. Erityisesti tämä koskee venäjänkielisiä ihmisiä.

Terveet yksilöt pystyvät säätelemään ympäristöään, mutta sairaus saattaa häiritä tätä kykyä. Sairaanhoidajan tulisi tuntea hoitoympäristöön liittyvät turvallisuusriskit, jotta hän voisi suojella potilaita. (Wertman DeMeester, Lauer, Marriner-Tomey, Neal & Williams 1994, 102.)

Tässä opinnäytetyössä emme käytä sanaa potilas, vaan vanhus. Hoitotyössä sanotaan potilaaksi ihmistä, joka käyttää terveydenhuollon palvelua, esimerkiksi sairaalassa on potilaita. Niitä ihmisiä, joita hoidamme heidän kotonaan tai hoitokodeissa joka heille on asuinpaikka, sanotaan asiakkaiksi tai asukkaiksi.

Ensin tuntui, että opinnäytetyön aihe sopisi paremmin sosionomiopiskelijoille. Me opiskelemme sairaanhoitajiksi. Sairaanhoidajan työ on kuitenkin moniulotteinen. Joka päivä tapaamme erilaisia ihmisiä ja hoidamme heitä kokonaisvaltaisesti: fyysisesti, psyykkisesti, sosiaalisesti ja hengellisesti Virginia Hendersonin ja Sisar Callista Royn mukaan. Henderson sanoo, että mieli ja ruumis ovat erottamattomat. Potilasta ja hänen perhettään tarkastellaan kokonaisuutena. (Wertman DeMeester, Lauer, Marriner-Tomey, Neal & Williams 1994, 101.) Royn mukaan, ihminen on bio-psyko-sosiaalinen olento. Ihminen on kokonaisuus, joka muodostuu osista (Blue ym. 1994, 243).

Sovellamme tätä hoitotyön periaatetta meidän opinnäytetyömme, mutta emme sano haastateltavaa potilaaksi vaan vanhaksi ihmiseksi.

Jos on halua hoitaa hyvin, on tutustuttava ihmiseen, tiedettävä mikä hänelle on tärkeää, kuka on hänen lähellään, keneltä hän saa apua päivittäin. Ensisijaisesti venäläiset käyttävät perheen ja sukulaisten apua. Venäläiset eivät lähde helposti pyytämään apua ulkopuolisilta. Sairaanhoidajan pitäisi ottaa tämä huomioon hoitessaan ikääntyneitä venäjänkielisiä maahanmuuttajia.

LÄHTEET

- Alaranta, Maarit 2003. Ikääntyneiden paluumuuttajien palvelut Vantaalla. Yli 65-vuotiaiden inkerinsuomalaisten paluumuuttajien kokemuksia Vantaan kaupungin palveluista ja niiden riittävydestä jokapäiväisessä elämässä. Opinnäytetyö. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Alitolppa-Niitamo, Anne 1994. Kun kulttuurit kohtaavat. Helsinki: Otava.
- Allikalt, Irina & Castrén, Leena 2007. Ikääntyneiden kotona asuvien inkerinsuomalaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttö. Opinnäytetyö. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Barinova, Irina; Juutila, Alina & Kolomainen, Dina 2003. "Elämä Suomessa on ihaanaa...". Yli 75-vuotiaiden venäjänkielisten vanhusten keinoja selviytyä kotona yksin asumisesta. Opinnäytetyö. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Blue, Carolyn L. ym. 1994. Sisar Callista Roy: Adaptaatiomalli. Teoksessa Ann Marriner-Tomey (toim.) Hoitotyön teoreetikot ja heidän työnsä. Helsinki: Sairaanhoidajien koulutussäätiö, 243.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Grönfors, Martti 1982. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. Helsinki: WSOY.
- Heikkilä, Terttu 1998. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Heikkinen, Eino 2003. Sosiaalis-taloudellisten tekijöiden ja elintapojen yhteys vanhenemiseen. Teoksessa Eino Heikkinen & Taina Rantanen (toim.) Gerontologia. Helsinki: Duodecim, 60–67.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Inkeriläisten paluumuutto 2009. Inkeriläiset. Nettiartikkeli. Viitattu 1.06.2009
- Isohanni, Matti 1989. Ikääntyminen ja vanhusten hoitoyhteisö. Helsinki: WSOY.
- Janhonen, Sirpa & Nikkonen, Merja 2001 Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY.

- Kalström, Johanna & Viemerö, Jaana 2008. Maahanmuuttajat. Teoksessa Kunnalliset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 54–56.
- Karvinen, Elina 1995. Ikäänny viisaasti. Gerontologiaa ikäihmisille. Sipoo: Vanhustyön koulutus- ja tutkimuskeskus Kuntokallio.
- Klimova, S.G. i.a. Chesnokova Valentina: Lähellä. Nettiartikkeli. Viitattu 20.1.2010.
- Koskinen, Simo; Aalto, Leena; Hakonen, Sinikka & Päivärinta, Eeva 1998. Vanhustyö. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto.
- Krause, Kaisa & Kiikkala, Irma 1996. Hoitotieteellisen tutkimuksen peruskysymyksiä. Helsinki: Kirjayhtymä:
- Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa 1999. Sisällönanalyysi. Hoitotiede Vol. 11, nro 1/99. Turun Yliopistot. Hoitotieteen laitos: Hoitotieteiden tutkimusseura ry. 3:12.
- Kyntäjä, Eve 1995. Maahanmuuttajien identiteetin järkkyminen. Teoksessa Söderling, Ismo & Aalto, Anu-Riikka & Kivistö, Jaana(toim.) Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Turku: Painoasema Oy
- Laitinen-Junkkari, Pirjo 1999. Moninainen vanhusten hoitotyö. Helsinki: WSOY.
- Liebkind, Karmela (toim.) 1994. Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Mäntyranta, Taina & Kaila, Minna 2008 Fokusryhmähaastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä lääketieteessä. Duodecim 2008:124(13),1507–1513.
- Nevalainen, Pekka 2002. Punaisen myrskyn suomalaiset: suomalaisten paot ja paluumuutot idästä 1917–1939. Inkerin liitto.
- Pitkänen, Maarit & Jaakkola, Antero (toim.) 1997. Inkerinsuomalaiset kunnassa. Suomen kuntaliitto.
- Pitkänen, Pirkko (toim.) 1997. Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen. Helsinki: Edita.
- Pälli, Pekka & Latomaa, Sirkku 1997: Aikuisten maahanmuuttajien suomen kielen taito. Opetushallitus.
- Ruoppila, Isto 2002. Psyykkisen toimintakyvyn tukeminen. Teoksessa Eino Hekki-

- nen & Marjatta Marin (toim.) Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Tammi, 119–150.
- Salminen, Kerstin & Poutanen, Päivi 1996. Kulttuurikompassi. Helsinki: Edita.
- Schumann, John H. 1986: Research on the acculturation model for second language acquisition. *Journal of multilingual and multicultural development*. Vol. 7, on/ 1986 s. 379–391.
- Takalo, Pirjo & Juote, Mari 1995. Inkerinsuomalaiset. Sosiaali- ja terveysministeriö. Pakolaistoimisto. Helsinki: Edita.
- Takalo, Pirjo 1994. Inkerinsuomalaiset paluunmuuttajina. Selvitys inkerinsuomalaisten integraatiosta ja viranomaispalveluista. Sosiaali- ja terveysministerion monisteita 1994: 20. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministerio.
- Tervo, Aila & Pietilä, Anna-Maija 1995. Vanhusten kotona selviytyminen. ”Hyvä olo ihan jokapäiväisistä asioista....” *Hoitotiede* 1995/7, 214–222.
- Trofimov, Valerii, 2001. Russkii mentalitet, sushnost i socialno-kulturnie projavlenija, Izevsk: Izdatelstvo gosudarstvennogo universiteta.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomiharju, Tapani 1997. Inkerinsuomalaiset ulkosuomalaisena ja paluunmuuttajina. Teoksessa Maarit Pitkänen, & Antero Jaakkola (toim.) Inkerinsuomalaiset kunnassa. Suomen kuntaliito, 12–16.
- Vehviläinen-Julkunen, Katri 2000. Hoitotietellisen tutkimuksen etiikka. Teoksessa Marita Paunonen & Katri Vehviläinen-Julkunen (toim.) *Hoitotieteen tutkimusmetodiikka*. Helsinki: Wsoy, 26–34.)
- Wertman DeMeester, Deborah; Lauer, Tamara; Marriner-Tomey, Ann; Neal, Susan E. & Williams, Sandy 1994. Virginia Henderson: Hoitotyön määritelmä. Teoksessa Ann Marriner-Tomey (toim.) *Hoitotyön teoreetikot ja heidän työnsä*. Helsinki: Sairaanhoidajien koulutussäätiö, 101–102.
- Vihantola, Jonna 2003. Ikääntyvien maahanmuuttajien kotoutumiskokemuksia Jyväskylässä. Vanhustyö keskusliiton raportti N3/2003. Helsinki.

LIITE 1: EMEL-projekti

Maaliskuussa 2009 käynnistynyt Emel-projekti (Empowering Socially Excluded Elderly within Russian Minority in Estonia and Finland) kehittää venäjänkielisten vanhusten palveluja, osallisuutta ja hyvinvointia Suomessa ja Virossa.

EMEL-projektin (2009-2011) tavoitteena on venäjänkielisten syrjäytymisvaarassa olevien ikäihmisten palvelujen kehittäminen ja työtä tukevien aineistojen tuottaminen. Kehittämistyötä tehdään Tallinnassa ja pääkaupunkiseudulla. Tallinnan Pedagogisen seminaarin ja Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteistyöprojektin päätaavoitteena on lisätä venäjänkieliseen vähemmistöön kuuluvien ikäihmisten osallisuutta ja hyvinvointia.

Projektissa kartoitetaan kohderyhmän keskeisimmät tarpeet ja ongelmat. Kehittämistyön avulla syntyy voimaantumista tukeva työtapa, jolla pyritään löytämään parhaat keinot estää ikääntymiseen liittyvät ongelmat. Tämän lisäksi tuetaan ikääntyneitä osallisuuteen yhteiskunnassa ja selviytymään itsenäisesti arjessa. Tällä työtapa perustuu itsehoitoteorioille.

Projekti on osa Diakin opetustoimintaa. Projektin kehittämistyössä ovat mukana Diak Etelän Helsingin toimipaikan maahanmuuttajataustaiset sairaanhoidon opiskelijat sekä sosionomiopiskelijoita. Opiskelijat ovat kartoittaneet teemahaastatteluina iäkkäiden venäjänkielisten maahanmuuttajien elämänmuutoksiin sopeutumista, sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia, oma-toimisuutta, muutoksia sosiaalisissa verkostoissa ja ravitsemuksessa. Kartoitustyö on osa opiskelijoiden opinnäytetyöprosessia.

Projektiin koulutustoimintaa ovat mm. marraskuussa 2009 järjestettävä seminaari sekä keväällä 2010 maahanmuuttajataustaisten sairaanhoitajaopiskelijoiden opinnäytetöiden julkistamisseminaari.

Projektia tehdään tiiviissä yhteistyössä mm. Vanhustyön keskusliiton IkäMamutoimijoiden, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry:n, Helsingin kaupungin kotihoidon ja maahanmuuttajapalveluiden, Kinaporin palvelukeskuksen ja Inkerikeskuksen kanssa.

Yhteistyössä on tarkoitus jakaa ja vaihtaa kokemuksia ja toteuttaa projektin laajaa koulutustoimintaa sekä opiskelijayhteistyötä. Koulutustoiminnan lisäksi projektin tuotoksia ovat erilaiset esitteet, käsikirja ikääntyneille, artikkelit ja lehdistötiedotteet sekä kotisivu (www.emelproject.eu).

Lisätietoa projektista antaa koordinaattori Risto Siren, risto.siren@diak.fi tai 0407659078.

<http://www.diak.fi>

Liite 2

Kysymykset

- Kuinka kauan asutte Suomessa?
- Mistä syystä tulitte Suomeen?
- Tulitteko Perheen kanssa?
- Kenen kanssa asutte?/ Ketkä kuuluu teidän lähipiiriin?
- Kuinka kaukana teiltä asuvat lapsenne?
- Onko teidän sukulaiset Suomessa?
- Kuinka ylläpidätte suhteenne heidän kanssa?
- Kuka jäi Venäjälle?
- Kuka auttaa arkielämässä?(Apu pankki-asioissa, laskut, lomakkeet, kaupat jne.)

Sosiaaliset verkostot

Ihmissuhteet

- Onko teillä ystäviä Suomessa?
- Ovatko he suomalaisia vai venäläisiä? Tai muita ulkomaalaisia?
- Kuinka paljon olette tekemisissä heidän kanssa?
- Miten pidätte yhteyttä?
- Jos ei: Millaisia ongelmia?
- Olisiko mukava tuntee enemmän suomalaisia?
- Pidätkö yhteyttä entisessä kotimaassa asuviin sukulaisiin ja ystäviin?
- Miten, kuinka usein, käykö sieltä vieraita, käyttekö itse kotimaassa?
- Käykö teidän kotona kodinhoitaja tai joku muu sos. työntekijä?
- Minkälaisia suhteita on naapureidensa kanssa?

Tiedonsaanti

- Kiinnostavatko uutiset? Miten seuraatte uutisia?
- Kuinka paljon?
- Minkälaiset uutiset kiinnostavat?
- Katsotteko TV:ta ja millä kielellä?
- Venäläisten tiedotusvälineiden seuraaminen
- Lehdet, radio, TV
- Onko jotain esteitä (saatavuus)

- Käyttökö tietokonetta?
- Käyttökö teatterissa ja elokuvissa?

Kieli ja kulttuuri

- Missä opiskelitte Suomea?
- Mitä mieltä olette omasta kielitaidostanne?
- Minkälaiset kulttuurierot ovat Venäjän ja Suomen välissä?
- Mikä oli erityisen yllättävää/erilaista?
- Minkälaisia juhlia vietätte?(Venäjän vai Suomen tapaan?)

Nostalgia

- Tunnetteko joskus yksinäisyyttä?
- Kuinka mielellään muistelette vanhoja aikoja?
- Suunnitteletteko tulevaisuutta?
- Onko teillä onnellisuuden tunnetta?
- Miltä tuntuu asua Suomessa?
- Mitä arvostatte täällä?
- Mikä on hankalaa?

Vapaa aikaa

- Liikutteko paljon ulkona, kaupungilla?
- Miten kulkeminen sujuu(bussit ym.)?
- Miten asiointi sujuu kaupassa, postissa, kelassa, lääkärissä?
- Miten arvioitte omaa fyysistä kuntoa?
- Kuinka ylläpidätte fyysistä. kuntoa?
- Kuinka viette vapaa aika?
- Osallistutteko järjestettyyn toimintaan (harrastuksiin)?
- Mihin? Kuinka usein?
- Onko riittävästi tarjoilla vanhoille ihmisille toiminta?

Liite 3

Ryhmittely

Kieliongelmat

- ...lääkärillä on ollut kieliongelmia...
- ...vaikeuksia on kielissä...
- ...vaikea kun ei osaa kieltä...
- ...pelkäsin virrallisia kirjoja...

Tulkki

- ...kävin lääkäriissä ja optikolla ilman tulkkia...
- ...mä itse olin tyttäreni tulkkina...
- ...minä en ole tarvinnut tulkkia...

Lähisukulaiset ovat kotimaassa

- ...kaikki mun sukulaiset jäivät Venäjälle...
- ...poikani asuu Venäjällä...
- ...Virossa on tytär, hän asuu Pärnussa...

Yksinäisyys

- ...olen väsynyt...
- ...mä katson valokuvia, ehkä se helpottaa oloa...
- ...tylsä on, jopa itken...
- ...käyn hautausmaalla, katson itselleni paikan...
- ...minulla ei ole ketään täällä...

Suhteet kantaväestöön

- ...suomalaisia ystäviä ei ole...
- ...minulla on kaikkienmaalaisia ystäviä paitsi suomalaisia...
- ...on tuttuja suomalaisia, mutta heillä ei ole aikaa...
- ...vain tervehdimme...
- ...emme keskustele edes naapuriin kanssa...
- ...minulla on paljon ystäviä Suomessa...
- ...ei kukaan kutsu kylään...
- ...täällä vain "moi" ja "moikka"...

Kulttuurierot

- ...ei isoja eroja...
- ...suomalaisilla ei ole tapaa piipahtaa kylässä...
- ...me olemme yksinkertaisia, ilman esteitä...
- ...vieraat eivät tule juhlaan samaan aikaan...

...me ollaan avoimia, puheliita...

...junassa oli hiljaista, ei kukaan puhu kenenkään kanssa...

Liite 4

Yläkategoriat

Ryhmitelty ilmaisu	Alakategoria	Yläkategoria
Tiedän, että olisi hyödyllisempää kuunnella suomikanavia	Kommunikaatio suomi-kieli	Suomen kielen osaaminen
Kotona puhuttiin suomea		
Me puhutaan siellä (seurakunta) suomen kieltä		
Itse täytän kaikki lomakkeet		
Minä aina aamulla kuuntelen Suomen uutiset		
Kuunnella radiota ja televisiota sillä kielillä, puhua ja seurustella		
Yritämme puhua suomea ulkona		
Alussa puhuin englannin kieltä	Kommunikaatio muut kielet	
Kuuntelen enemmän venäläistä radiota		
On mukavampi katsoa ja kuunnella venäjänkielisiä kanavia		
Luin venäjänkiesiä lehtiä ja ilmaisia suomalaisia		
Olen lukenut SPEKTR lehtiä		
Mä puhun sillä kielillä, millä minulla puhutaan		
Millä kielillä kysytään sillä kielillä vastataan		
Minä puhun tyttäreni kanssa venäjää kaupassa Näyttämekö paremmalta, jos sanomme yhden sanan suomeksi ja toisen venäjäksi?		
Kyllä, me koko elämän aikana puhuttiin venäjää		
Kotona puhumme eestiksi		
Työvoimatoimisto lähettänyt kurssille	Kielikurssi	
Pietarissa kävin kielikurssilla		
En käynyt kurssilla		
Lääkärillä on ollut kieliongelmaa	Kieliongelmat	
Vaikeuksia on kielissä		

Vaikeaa kun ei osaa kieltä		
Pelkäsin virrallisia kirjoja		
Ei ole ongelmia kelassa		
Tulee psyykkinen väsymys kielen takia		
Vaikea jos ei osaa kieltä		
Minulla ei ollut ongelmia kun tulin tänne		
Alussa vähän ujustelin, kun kävin kelassa, koska en osannut puhua kirjakieltä		
Kävin lääkärissä ja optikolla ilman tulkkia	Tulkki	
Mä itse olin tyttäreni tulkkina		
Minä en ole tarvinnut tulkkia		
Kaikki mun sukulaiset jäivät Venäjällä	Omassa maassa sukulaiset	Sosiaalinen ympäristö
Poikani asuu Venäjällä		
Virossa on tytär, hän asuu Pärnussa		
Kaikki vanhat ystävät jäivät Venäjälle	Yhteisöllisyys: kotimaa	
Vain naapurit auttoivat (Venäjällä)		
Olivat hyvät naapurisuhteet		
En löytäisi mitään, aina kuljen jonkun kanssa	Yhteisöllisyys Suomessa: ystävät	
Kavereiden kanssa käymme metsässä ja kalastamassa		
Ehdottomasti tapailemme		
Kaikki juhlat ja syntymäpäivät juhlimme lähiomaisten kanssa		
Seurustelin sukulaisten kanssa, myös samanlaisten inkerin-suomalaisten ja virolaisten kanssa		
Soitan kaverille ja käyn kylässä		
Minulla on paljon ystäviä Suomessa		
Ja lapsienlapsikin auttaa	Sukulaiset Suomessa	
Sukulaiset asuvat suomessa, tapailemme usein		
Täällä Suomessa asuvat kaikki mun lähisukulaiset		
Päivittäin saan apua tyttäreltäni		
Poikani kuoli ja lapsenlapset jäi tänne Suomeen		
Poikani asui meidän kanssa Suomessa		
Lapsenlapsi asuu lähellä, joskus hän käy yökylässä		
Mun elämä riippuu pojastani, jos hän lähtee, minäkin lähten		
ei ole suomalaisia ystäviä	Suhteet kantaväestöön	
Minulla on kaikkienmaalaisia		

ystäviä paitsi suomalaisia		
On tuttuja suomalaisia mutta heillä ei ole aikaa		
Vain tervehdimme		
Emme keskustele edes naapuriin kanssa		
Just kävin Karjalassa Valoamilla suomalaisten eläkeläisten kanssa		
Ei kukaan kutsu kylään		
Täällä vain "moi" ja "moikka		
Minulla on paljon ystäviä Suomessa		
Mä harrastan valokuvausta	Harrastukset ja vapaa aika	elämänlaatu
Nyt ei enää mitään harrastuksia		
Käyn uimahallissa lapsenlapsen kanssa ja kavereiden kanssa		
Minulla on 13 venäjänkielistä kanavaa		
Päivällä katson venäjänkielisiä kanavia		
Meillä täällä on upea kirjasto		
Kuuntelen radiota		
Luin kirjoja		
Minulla ei ole venäläisiä kanavia		
Arvostan turvallisuutta, puhtautta ja järjestystä	Miten kokevat elämä fyysisesti (ulkoinen)	
Me kuulemme, että täällä on paremmat lääkärit		
Täällä voi saada apuraha		
Minulla oli kylmä asunto		
Asuinolosuhteet ovat hyvät täällä		
On hyvä asunto, lämmin vesi		
Suunnittelen tulevaisuutta täällä Suomessa	Psyykkinen vointi (sisäinen)	
Tyytyväinen elämään kyllä olen		
Minä olen periaatteessa tyytyväinen		
Ei täällä kaikki hienosti		
Varma tulevaisuus		
Venäjällä ei ollut varmaa tulevaisuutta		
Palvelu on hyvä		
Kulttuurissa ei isoa eroa	Kulttuurissa on eroja	Kulttuuri
Hiljaisuuden sietokyky korkeampi suomalaisella		
Suomalaisilla ei ole tapaa piipahtaa kylässä		
Me olemme yksinkertaisia, ilman esteitä		

Täällä aina pitää ilmoittaa etukäteen		
Suomessa on tarjoiltu juhlissa noutopöydästä		
Vieraat eivät tule juhlaan samaan aikaan		
Me ollaan avoimia, puheliaita, puhumme kovalla äänellä		
Junassa oli hiljaista, ei kukaan puhu kenenkään kanssa		
Me venäläisiä ollaan ujoja		
Ei saa tulla kylään ilman soittoa.		
Olin kylässä, edes asuntoa ei esitelty, istuimme olohuoneessa 15 min		
Kelassa käyn usein	Sosiaaliset palvelut	
Kerho järjestää matkoja		
Meillä on upea kirjasto		
Byrokraattia on täällä		
Kela auttaa täyttää lomakkeet		
En tarvitse sos. työntekijää, pärjään itse kotona		
Siellä(Venäjällä) ei minkäläistä sos. apua		
On paikka(kela), josta saa apua		
Mun luokse ei tule edes KOHO, en halua, kun täytyy maksaa		
Pyörätuoli annettu, palvelu on hyvä		
Käymme teatterissa Venäjällä		
Vietämme juhlat venäläisten tapaan	Entinen elämäntavan säilyminen	Nostalgia
Joka päivä soitellaan		
Kävisimme useammin kotimaassa		
Kun ei ole ystäviä ja työtä, tuntee itsensä jätetyksi		
Mä katson valokuvia, ehkä se helpottaa oloa	Vanhojen aikojen muisteleminen	
Ehkä kävisin kotimaassa useammin jos olisi enemmän rahaa	Ikävä kotimaa	
Meillä kaikilla on nostalgia.		
Ehkä nuorilla ei ole nostalgia.		
Minä usein ajattelen näin: no vielä vähän aikaa asun täällä ja sitten lähdän.	Ulkopuolisuuden tunne	

Siellä(kotona) tunnen itseä ihmiseksi. Olen vain paperilla suomalainen, mutta en tunne siitä		
Käyn hautausmaalla, katson itselleni paikan.		
Ehkä lähdän takaisin, siellä olen kuin ihminen.		
En lähtisi täältä enää mihinkään. Jään väkisin.		
Usein ajattelen: vähän asun täällä ja lähdän.		
Ehkä lähdän takaisin Usein ajattelen: vähän asun täällä ja lähdän.		
Siellä kotona tunnen itseä ihmiseksi.		
En voi lähteä mihinkään kun en jaksa.		

LIITE 5: Tulokset

Perhe jäi muuttamatta ja sen merkitys korostuu.

Ovat muuttuneet:

- sosiaalinen verkosto Suomessa (sukulaiset ja ystävät, naapurit ja kantaväestö)
- kieli ja kulttuurierot
- elämän laatu Suomessa (media, harrastukset, nostalgia)

